

**PAMIATKOVÝ ÚRAD BANSKÁ BYSTRICA
LAZOVNÁ 8**

**PAMIATKOVÁ ZÓNA ZVOLEN
URBANISTICKO – HISTORICKÝ VÝSKUM ÚZEMIA**

Autori výskumu a ZOPU: Ing. Viera Miklešová
Mgr. Tatiana Plavcová
Archeológia: Mgr. Martin Miňo
Zeleň: Ing. Miroslava Šichtová
Spolupráca: Mgr. Ľubica Fillová

Banská Bystrica 2005- 2006

Obsah:

TEXTOVÁ ČASŤ

A. Vstupné údaje

- A.1. Požiadavka a dôvod realizácie urbanisticko-historického výskumu
- A.2. Údaje o zadaní a spracovaní dokumentácie urbanisticko-historického výskumu

B. Základné údaje o území

- B.1. Názov pamiatkového územia
- B.2. Názov obce, mesta podľa základnej územnej jednotky a katastra
- B.3. Orgán, ktorý pamiatkové územie vyhlásil, dátum vyhlásenia, číslo uznesenia

C. Parcelné vymedzenie hraníc pamiatkového územia

D. Údaje o východiskových materiáloch

- D.1. Prehľad spracovaných územno-plánovacích dokumentácií a štúdií
- D.2. Mapové podklady
- D.3. Staršie prieskumy a výskumy, archeologické výskumy územia
- D.4. Archívne materiály
- D.5. Odborná literatúra a ďalšie pramene

E. Historický a urbanisticko-architektonický vývoj územia

- E.1. Stručný historický a stavebný vývoj, s rozhodujúcimi významnými dátumami
- E.2. Zásadné urbanistické vývojové etapy územia

F. Charakteristika pamiatkových hodnôt územia

- F.1. Špecifikácia jednotlivých typov štruktúr a prvkov územia
 - F.1.1. Pôdorysná schéma - námestia a uličná sieť, charakteristika štruktúry historického súboru
 - F.1.2. Systém opevnenia, jeho vývojové etapy
 - F.1.3. Parcelácia a rozsah jej zachovania
 - F.1.4. Charakteristika spôsobu zástavby, hmotová skladba, urbanistická kompozícia, rozsah zachovania historickej štruktúry, analýzy
 - F.1.5. Dominanty a výškové zónovanie blokov zástavby, analýza základných hodnotných kompozičných princípov
 - F.1.6. Silueta, panoráma územia, obraz sídla v krajine, konfigurácia terénu, hodnotné pohľadové uhly v rámci krajiny
 - F.1.7. Piata fasáda - strešná rovina, výšky ríms a hrebeňov striech, tvary striech, komíny, vikiere, krytina, farebnosť
 - F.1.8. Architektonické, umelecko-historické a výtvarné hodnoty objektov
 - F.1.8.1. Národné kultúrne pamiatky
 - F.1.8.2. Objekty vytipované na zápis do ÚZPF
 - F.1.8.3. Objekty vytipované na zrušenie PO
 - F.1.8.4. Objekty dotvárajúce historické prostredie
 - F.1.8.5. Objekty, ktoré nie sú v pamiatkovom území rušivé
 - F.1.8.6. Objekty, ktoré sú v pamiatkovom území rušivé
 - F.1.9. Prehľad archeologických nálezísk s ich stručnou charakteristikou a upozornenie na predpokladané miesta archeologických nálezov staršieho osídlenia
 - F.1.10. Historická zeleň, záhrady, parky, verejná zeleň, stromoradia, cintoríny

- F.2. Pamiatky histórie, ktoré sa viažu k pamiatkovému územiu
- F.3. Vodné plochy a toky na pamiatkovom území a iné významné prírodné prvky
- F.4. Súpis pôvodných názvov hlavných a dôležitých námestí a ulíc

G. Vyhodnotenie pamiatkových hodnôt územia a odôvodnenie jeho ochrany

- G.1.1. Zachovanie urbanisticko-historických hodnôt štruktúry územia
- G.1.2. Architektonické hodnoty prvkov
- G.1.3. Urbanisticko-krajinárske hodnoty štruktúr
- G.1.4. Umelecko-historické hodnoty prvkov
- G.1.5. Kultúrne a pamiatkové hodnoty archeologických nálezov a nálezísk

H. Prílohy urbanisticko-historického výskumu

- H.1. Fotografická dokumentácia
- H.2. Grafická dokumentácia
- H.2.1. Zoznam fotodokumentácie

A. Vstupné údaje

A.1. Požiadavka a dôvod realizácie urbanisticko-historického výskumu

Aktualizácia Zásad pamiatkovej starostlivosti pre pamiatkovú zónu Zvolen z roku 1989 vyplynula z celospoločenských zmien, ku ktorým došlo od doby ich vydania a z dôvodu prípravy ÚPN Z Pamiatková zóna mesta Zvolen. Zásady sú zatiaľ platné a využívajú sa v obmedzenej miere v praxi.

Zásady ochrany pamiatkovej zóny podľa § 29 zákona č.49 /2002 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu v znení neskorších predpisov budú dokumentom na vykonávanie základnej ochrany pamiatkového územia. Obsahujú požiadavky na primerané funkčné využitie územia, na zachovanie, údržbu a regeneráciu historického pôdorysu a parcelácie, objektovej skladby, výškového a priestorového usporiadania objektov, prvkov interiéru a uličného parteru, charakteristických pohľadov, siluety a panorámy, archeologických nálezísk a ďalších kultúrnych a prírodných hodnôt pamiatkového územia. Zásady sú súčasťou územného priemetu ochrany kultúrnych hodnôt územia, ktorý bude podkladom na spracovanie územno-plánovacej dokumentácie podľa zákona č.50/1976 Zb. o územnom plánovaní a stavebnom poriadku (stavebný zákon) v znení neskorších predpisov.

A.2. Údaje o zadaní a spracovaní dokumentácie urbanisticko-historického výskumu

Spracovanie dokumentácie:

Zásady boli spracované na základe „Usmernenia Pamiatkového úradu SR k spracovaniu výskumnej dokumentácie pamiatkových území „v zmysle Zákona 49/2002 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu v znení neskorších predpisov, odsek 3, §29.

B. Základné údaje o území

B.1. Názov pamiatkového územia: Pamiatková zóna Zvolen

B.2. Názov obce - mesta podľa základnej územnej jednotky :

Sídelný útvar Zvolen –

Centrálne mestská zóna - CMZ

B.3. Orgán, ktorý pamiatkové územie vyhlásil:

Okresný úrad vo Zvolene

Dátum vyhlásenia:

26. 4. 1991 s účinnosťou od 1. 5. 1991

Číslo všeobecného záväzného nariadenia:

č. 1991/04/30

C. Parcelné vymedzenie hraníc pamiatkového územia

C.1. Územné vymedzenie pamiatkovej zóny Zvolen:

Hranica pamiatkovej zóny Zvolen je vymedzená na základe Aktualizácie a upresnenia hraníc z 9.8.2000 (presné vymedzenie poskytnuté SPÚ , Bratislava , príloha I.4).

Textový popis hranice je spracovaný z východiskového bodu, presne určeného, v smere chodu hodinových ručičiek po hraniciach parcel a vychádza z „Inštrukcie na využívanie

katastra nehnuteľností “ vydaný Úradom geodézie, kartografie a katastra SR v roku 1994 a „Smernice na ostatné úlohy katastra nehnuteľností“ S74.20.73.49.00 vydanej Úradom geodézie, kartografie a katastra Slovenskej republiky v roku 1999.

Hranica PZ Zvolen sa začína na severozápadnom okraji styčným bodom parcely č. 5259/1 (Ulica M. R. Štefánika) a parcely č. 5277 (Kubányiho ulica), pokračuje po severnej hranici parcely č. 5277 po styčný bod s parcelou č. 1155/2, kde sa lomí smerom na juh a pokračuje po styčný bod s parcelou č. 1147, kde sa lomí smerom na východ a pokračuje po severnej hranici parcely č. 1147 po styčný bod s parcelou č. 1145, ktorú následne pretína smerom východným a ďalej pretína parcelu č. 1188 (Kollárova ulica), parcelu č. 5198 (Ulica Dukelských hrdinov) a pokračuje východným smerom severnou hranicou parcely č. 5201/1. Ďalej pokračuje severnou hranicou parcely č. 5197, kde sa lomí smerom južným a pokračuje východnou hranicou parcely č. 5197 (Ulica J. Kozáčka), následne pretína parcely č. 5237 (Hviezdoslavova ulica) a pokračuje východnou hranicou parcely č. 5242 po stred západnej hranice parcely č. 272/3, kde sa lomí smerom juhozápadným a pretína parcely č. 5242 až po styčný bod s parcelou č. 306/1. Ďalej kopíruje východnú hranicu parcely č. 306/1 a pokračuje po styčný bod s parcelou č. 5304, kde sa lomí smerom západným a pokračuje po severnej hranici parcely č. 306/1 po styčný bod s parcelou č. 5300 (Námestie SNP). Pokračuje smerom západným po južnej hranici parcely č. 309/1, 312 až po styčný bod s parcelou č. 641/4, kde sa lomí smerom severozápadným a pretína parcelu č. 641/4. Následne smerom severozápadným pretína parcely č. 310/2, 641/1 a 5255/1 až po styčný bod s parcelou č. 5255/2. Pokračuje po západnej hranici parcely č. 5255/1, 5259/1 (Ulica M. R. Štefánika) smerom na sever. Západná hranica PZ v úrovni severnej hranice parcely č. 5277 sa lomí smerom na východ a pretína parcelu č. 5259/1 a napája sa na východiskový bod hranice PZ.

C.2. Zoznam parciel na území pamiatkovej zóny Zvolen

1, 2, 3, 4, 5, 6/1, 6/2, 11, 11/1, 11/2, 11/3, 11/4, 11/5, 11/6, 11/7, 12, 13, 14, 17/1, 17/2, 17/3, 17/4, 17/5, 17/6, 18, 19, 20, 21/1, 21/2, 22, 23, 24, 25, 26/1, 26/2, 27, 28, 29, 40/1, 40/2, 40/3, 40/4, 40/5, 40/6, 40/7, 40/8, 40/9, 40/10, 40/11, 40/12, 40/13, 58/1, 58/3, 60, 62, 63, 64, 66/1, 66/2, 67, 68/1, 68/2, 68/3, 69, 70/1, 70/2, 70/3, 72/3, 72/6, 71, 74/1, 74/2, 74/3, 74/14, 74/15, 74/16, 74/17, 78/1, 78/2, 78/3, 78/6, 78/7, 78/8, 78/9, 78/10, 78/11, 78/12, 78/13, 80, 82/1, 82/2, 82/3, 82/4, 85, 86/1, 86/2, 88/1, 88/2, 89, 95/1, 95/2, 99,
101, 107/1, 107/2, 108/1, 108/2, 115, 121/1, 121/2, 121/3, 122/1, 122/2, 122/3, 122/4, 123, 124/1, 124/2, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135/1, 135/2, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142/1, 142/2, 143, 144, 147, 148, 152/2, 161, 163/1, 163/2, 164, 165/1, 165/2, 166, 167/1, 167/2, 168, 170, 171, 171/1, 171/2, 172, 172/1, 172/2, 173,
301, 303, 306/1, 306/2, 306/10, 308, 309/1, 309/2, 310/1, 310/2, 311, 312,
641/1 časť parcely
1054, 1055/1, 1055/2, 1055/3, 1055/4, 1055/5, 1057/1, 1057/3, 1057/4, 1058, 1059, 1060/1, 1060/2, 1060/3, 1061, 1062/1, 1062/2, 1062/3, 1062/4, 1062/5, 1062/7, 1062/8, 1062/9, 1062/6, 1064, 1065, 1066/1, 1066/2, 1067, 1068/1, 1068/2, 1068/3, 1068/9, 1068/10, 1068/11, 1068/10, 1068/11, 1068/12, 1068/13, 1068/14, 1068/15, 1068/16, 1068/17, 1068/18, 1068/19, 1068/20, 1068/21, 1068/22, 1068/23, 1068/24, 1068/25, 1068/26, 1068/27, 1068/28, 1068/29, 1068/30, 1068/31, 1068/32, 1068/33, 1068/34, 1068/11, 1068/10, 1068/11, 1068/10, 1068/11, 1070/1, 1070/2, 1070/3, 1070/4, 1070/5, 1070/6, 1070/7, 1070/9, 1070/10, 1070/12, 1070/13, 1070/14, 1070/15, 1070/16m, 1070/17, 1070/18, 1070/19, 1070/20, 1070/21, 1070/22, 1070/23, 1070/24, 1070/25, 1070/26, 1070/27, 1070/28, 1070/29, 1070/30, 1070/31, 1070/32, 1070/33, 1070/34,

1070/35, 1070/36, 1070/37, 1070/39, 1070/40, 1070/41, 1070/42, 1070/43, 1070/44, 1070/45, 1070/46, 1070/47, 1070/48, 1070/49, 1070/50, 1070/51, 1070/52, 1070/53, 1070/54, 1070/55, 1070/56, 1070/57, 1070/58, 1070/59, 1070/60, 1070/61, 1070/62, 1070/63, 1070/42, 1070/44, 1070/45, 1078/1, 1078/2, 1078/3, 1101/1, 1101/2, 1101/3, 1101/11, 1101/12, 1104/1, 1104/2, 1104/3, 1104/4, 1104/5, 1104/6, 1104/7, 1105/1, 1105/2, 1105/3, 1105/4, 1106, 1107, 1107/8, 1107/8, 1108, 1109, 1110, 1112, 1113, 1114, 1115, 1116, 1117, 1118, 1119, 1120, 1121, 1122, 1123, 1124, 1125, 1126, 1127, 1128, 1129, 1130, 1131, 1132/1, 1132/2, 1132/3, 1132/4, 1132/5, 1132/6, 1132/7, 1132/8, 1132/9, 1132/10, 1132/11, 1132/12, 1132/13, 1132/14, 1132/15, 1132/16, 1132/17, 1132/18, 1132/19, 1132/20, 1132/21, 1132/22, 1132/23, 1132/24, 1133, 1134, 1135, 1136, 1137/1, 1137/2, 1138, 1145, 1147, 1151, 1190, 1205, 1208, 1215/2, 1215/3, 1215/4, 1215/5, 1216/1, 1216/2, 1216/3, 1216/4, 1216/6, 1216/7, 1216/8, 1216/9, 1216/10, 1220/1, 1220/2, 1220/3, 1220/4, 1220/5, 1220/6, 1220/7, 1220/8, 1223/1, 1223/2, 1223/3, 1224/4, 1223/5, 1223/6, 1223/7, 1223/8, 1223/9, 1223/11, 1223/12, 1223/13, 1223/14, 1223/15, 1223/16, 1223/17, 1223/18, 1223/19, 1223/20, 1223/21, 1223/22, 1223/23, 1223/24, 1223/25, 1223/26, 1223/27, 1223/28, 1223/29, 1223/30, 1223/31, 1223/32, 1223/33, 1223/34, 1223/35, 1223/36, 1223/37, 1223/38, 1223/39, 1223/40, 1223/41, 1223/42, 1223/43, 1223/44, 1223/45, 1223/46, 1223/47, 1223/48, 1223/49, 1223/50, 1223/51, 1223/52, 1223/53, 1223/54, 1233/5, 1233/6, 1233/7, 1233/8, 1233/56, 1233/58, 1235/2, 1235/3, 1238, 1239, 1240, 1241, 1242/1, 1242/2, 1243/1, 1243/2, 1243/3, 1243/4, 1244, 1245, 1246, 1249/1, 1249/2, 1250, 1251, 1252, 1253, 1254, 1255/1, 1255/2, 1256, 1257, 1258, 1259, 1260, 1261, 1262/1, 1262/2, 1262/3, 1262/3, 1262/4, 1263/1, 1263/2, 2054, 2851/1, 2851/2, 2853, 2856 5197, 5203, 5205/1, 5205/2, 5241, 5242, 5255/2, 5259, 5260, 5261/1, 5261/2, 5262, 5276, 5300

D. Údaje o východiskových materiáloch

D.1. Prehľad územno-plánovacích dokumentácií a štúdií

Územný plán CMZ Zvolen, schválený R SKNV v Banskej Bystrici pod uznesením č. 135/78-VII., zo dňa 27. 11. 1978, aktualizovaný v roku 1984 v zmysle uznesenia vlády SSR č. 109/82, návrhovým obdobím územného plánu bol rok 2000. V priebehu jeho platnosti vznikli aktuálne požiadavky na zmeny vo viacerých častiach, niektoré boli schválené „Ulica 29. augusta“, „Za múrami“, „Kožačková ulica“, v štádiu prerokovania je „Námestie SNP“.

Prieskumy a rozboru PZ Zvolen, FA STU Bratislava 12/2002.

ÚPN mesta Zvolen, SAŽP Banská Bystrica, 09/2004, schválený uznesením MsZ č. 144/2004 zo dňa 3. 12. 2004.

Doplňujúci prieskum, ateliér Future - Ing. arch. Letovanec.

Zadanie ÚPN Z Pamiatková zóna mesta Zvolen, ateliér Future – Ing. arch. Letovanec.

D.2. Mapové podklady

Veduta Jána Willenberga, pohľad na Zvolen zo severu.

Veduta Jána Willenberga, pohľad na Zvolen zo severovýchodu.

Veduta G. Bouttatsa z roku 1676.

Mapa Johanna Adama Artnera z roku 1734.

Mapa Františka Antona Dvořackého z obdobia okolo roku 1753 s majetkom Eszterházyovcov.

Vojenská mapa – prvé vojenské mapovanie horného Uhorska 1769 – 1775, M=1:14 400, Hadtorténeti Intézet és Múzeum Budapest. Kópia mapy v Archíve PÚ SR Bratislava.

Vojenská mapa – druhé vojenské mapovanie Uhorska 1806 – 1869, M=1:28 800, Hadtorténeti Intézet és Múzeum Budapest. Kópia mapy v Archíve PÚ SR Bratislava.

Vojenská mapa – tretie vojenské mapovanie Uhorska 1875 – 1887, M=1:28 800, Hadtorténeti Intézet és Múzeum Budapest. Kópia mapy v Archíve PÚ SR Bratislava.

Katastrálna mapa Zvolena z roku 1860. Geodetický a kartografický ústav v Bratislave. Kópia mapy v Archíve PÚ SR Bratislava, sign.

Orientačný plán mesta Zvolena, M=1:10 000, rok 1949, autor Karel Bartek, mestský staviteľ.

Mapa územia Pamiatkovej zóny Zvolen a jeho ochranného pásma, M=1:1000, príloha Zásad pamiatkovej starostlivosti o pamiatkovú zónu Zvolen, archív Krajského pamiatkového úradu Banská Bystrica, sign. T 282.

VKM – Katastrálne územie Zvolen, GKÚ Bratislava.

Mapa širších vzťahov, M=1:1000.

D.3. Staršie prieskumy a výskumy, archeologické výskumy územia

Zvolen. Historické jadro mesta. Rámcové zásady pre štúdiu regenerácie pamiatkového súboru. Slovenský ústav pamiatkovej starostlivosti a ochrany prírody Bratislava, 1973. Autori Dorotiak, Ing. arch. Júlia Takátsová, Ing. arch. Mária Slováková. Archív KPÚ Banská Bystrica, sign. T 278.

Zvolen. Návrh ÚPN- centrálnej mestskej zóny. Urbion Banská Bystrica 1975. Archív KPÚ Banská Bystrica, sign. T 279.

Zvolen. Mestská zóna. Analýza súčasného stavu a doporučené riešenie zelene v CMZ. Zásady pamiatkovej starostlivosti o historické jadro a podmienky pre vytvorenie pešej zóny. Autori zeleň Ing. V Medúz, zásady Ing. arch. Júlia Takátsová. Archív KPÚ Banská Bystrica, sign. T 280.

Zvolen. Návrh na vyhlásenie pamiatkovej zóny. Krajský ústav pamiatkovej starostlivosti a ochrany prírody Banská Bystrica, 1989. Autori Ing. arch. Husár, foto Anna Škrabská. Archív KPÚ Banská Bystrica, sign. T 281.

Zvolen. Historické jadro. Zásady pamiatkovej starostlivosti o pamiatkovú zónu. Krajský ústav pamiatkovej starostlivosti a ochrany prírody Banská Bystrica, 1989. Autori Ing. arch. Husár, Ing. arch. Júlia Laubová (zeleň), PhDr. Václav Hanuliak (archeológia), Anna Škrabská (foto). Archív KPÚ Banská Bystrica, sign. T 282.

Zvolen. Mestské hradby. Zámer pamiatkovej úpravy. Okresná pamiatková správa Zvolen, 1973. Autor Ing. Ondrej Chovan. Archív KPÚ Banská Bystrica, sign. T 283.

Zvolen. Západná bašta mestského opevnenia. Prieskum a návrh na obnovu. Slovenský ústav pamiatkovej starostlivosti Bratislava, 1987. Autor Ing. arch. Floreková. Archív KPÚ Banská Bystrica, sign. T 284.

Zvolen. Mestské hradby - bašta. Zámer pamiatkovej obnovy. Zásady pamiatkovej úpravy. Krajský ústav pamiatkovej starostlivosti a ochrany prírody Banská Bystrica, 1987. Autor ZOP prom. hist. Anna Vešelényová, autor ZPÚ Ing. arch. Mária Pašková. Archív KPÚ Banská Bystrica, sign. T 285.

Zvolen. Zámocký bastión. Zámer pamiatkovej úpravy. Okresná pamiatková správa Zvolen, 1975. Autor Ing. Ondrej Chovan. Archív KPÚ Banská Bystrica, sign. T 286.

Zvolen. Bastión - mestské opevnenie. Základné podmienky na prípravu a realizáciu obnovy z hľadiska zásad štátnej pamiatkovej starostlivosti pre kultúrnu pamiatku. Ústav pamiatkovej starostlivosti- stredisko Banská Bystrica, 1991. Autor Ing. arch. Mária Pašková. Archív KPÚ Banská Bystrica, sign. T 287.

Zvolen. Hradná kaplnka. Program pamiatkových úprav. Slovenský ústav pamiatkovej starostlivosti Bratislava, 1986. Autor prom. hist. Mária Kodoňová, CSc. Archív KPÚ Banská Bystrica, sign. T 288.

Zvolen. Kaplnka na zámku. Program pamiatkových úprav. Slovenský ústav pamiatkovej starostlivosti Bratislava, 1975. Archív KPÚ Banská Bystrica, sign. T 289.

Zvolen. Zámocká kaplnka. Nálezová správa z prieskumu a návrh na úpravu. Slovenský ústav pamiatkovej starostlivosti Bratislava. Autor Leixner. Archív KPÚ Banská Bystrica, sign. T 290.

Zvolen. Meštianske domy na Námestí SNP č. 21, 22, 23. Zámer obnovy pamiatky. Slovenský ústav pamiatkovej starostlivosti Bratislava, 1987. Autor Ing. arch. Alexandra Berková. Archív KPÚ Banská Bystrica, sign. T 291.

Zvolen. Námestie SNP č. 22. Meštiansky dom. Umelecko- historický a architektonický výskum. Projektový ústav kultúry Bratislava, stredisko S3 Banská Bystrica, 1988. Autor prom. hist. Ľubica Fillová. Archív KPÚ Banská Bystrica, sign. T 292.

Zvolen. Námestie SNP č. 23. Meštiansky dom. Umelecko-historický a architektonický výskum. Projektový ústav kultúry Bratislava, stredisko S3 Banská Bystrica, 1989. Autor prom. hist. Ľubica Fillová. Archív KPÚ Banská Bystrica, sign. T 293.

Zvolen. Námestie SNP č. 36. Meštiansky dom. Nálezová správa z overovacej sondáže prízemí čelnej fasády. Návrh úpravy otvorov prízemí, 1992. Autor prom. hist. Ľubica Fillová. Archív KPÚ Banská Bystrica, sign. T 294.

Zvolen. Námestie SNP č. 41. Finkova kúria. Zámer pamiatkovej úpravy. Kultúrne a spoločenské stredisko Zvolen, 1972. Autor Ing. arch. Mária Slováková, Ing. arch. Alexandra Berková. Archív KPÚ Banská Bystrica, sign. T 295.

Zvolen. Námestie SNP č. 41. Finkova kúria. Stavebno-historický výskum objektu. 1974. Autor. Archív KPÚ Banská Bystrica, sign. T 296.

Zvolen. Námestie SNP č. 48 (súčasné 34/71). Meštiansky dom. Umelecko-historický a architektonický výskum. Projektový ústav kultúry Bratislava, stredisko S3 Banská Bystrica, 1989. Autor prom. hist. Miroslav Sura. Archív KPÚ Banská Bystrica, sign. T 297.

Zvolen. Námestie SNP č. 48 (súčasné 34/71). Meštiansky dom. Zámer pamiatkovej úpravy. Okresná pamiatková správa Zvolen, 1976. Autor Ing. Ondrej Chovan. Archív KPÚ Banská Bystrica, sign. T 298.

Zvolen. Námestie SNP č. 48 (súčasné 34/71). Meštiansky dom. Program pamiatkových

úprav. Projektový ústav kultúry Bratislava, stredisko S3 Banská Bystrica, Krajské stredisko štátnej pamiatkovej starostlivosti a ochrany prírody Banská Bystrica, 1980. Autor prom. hist. Miroslav Sura, Ing. arch. Libor Jakubík. Archív KPÚ Banská Bystrica, sign. T 299.

Zvolen. Námestie SNP č. 50 (súčasný 36/70). Meštiansky dom. Zámer pamiatkovej úpravy. Krajské stredisko štátnej pamiatkovej starostlivosti a ochrany prírody Banská Bystrica, 1970. Autor prom. hist. Klimáčková, Ing. arch. Mária Slováková. Archív KPÚ Banská Bystrica, sign. T 300.

Zvolen. Námestie SNP č. 50. Divadlo J. G. Tajovského. Zámer obnovy pamiatkového areálu. Divadlo J. G. Tajovského Banská Bystrica, 1983. Archív KPÚ Banská Bystrica, sign. T 301.

Zvolen. Dom robotníckeho hnutia UNION. Zámer pamiatkovej úpravy. Okresná pamiatková správa Zvolen, 1978. Autor Ing. Ondrej Chovan. Archív KPÚ Banská Bystrica, sign. T 302.

Zvolen. Pod dráhy. Správa zo záchranného archeologického výskumu. Pamiatkový ústav - regionálne stredisko Banská Bystrica, 1995. Autor Peter Mosný. Archív KPÚ Banská Bystrica, sign. T 360.

Zvolen. Námestie SNP 36. Umelecko-historický a architektonický výskum. Autor Mgr. Ľubica Fillová, 1995. Archív KPÚ Banská Bystrica, sign. T 473.

Zvolen. Námestie SNP. Nálezová správa z archeologického výskumu zaniknutej historickej radnice mesta Zvolen v sezóne 2002. Technická univerzita Zvolen, Fakulta ekológie a environmentalistiky, 2003. Autor PhDr. Václav Hanuliak. Archív KPÚ Banská Bystrica, sign. T 682.

Zvolen. Zámok. Reštaurovanie kazetového stropu. Autor I. Mesarošová, P. Fodor, 1960-1966. Archív KPÚ Banská Bystrica, sign. R 159.

Zvolen. Zámok. Reštaurovanie nástennej maľby v podjazde na valenej klenbe. Autor Gejza Baláž, 1963. Archív KPÚ Banská Bystrica, sign. R 160.

Zvolen. Zámok. Reštaurovanie gotických kamenných článkov. Reštaurovanie gotických portálov- kaplnka. Autor akad. soch. Ondrej Dzúrik, B. Bohunický, 1963. Archív KPÚ Banská Bystrica, sign. R 161.

Zvolen. Zámok. Reštaurovanie fasád na zámku. Autor akad. mal. Ondrej Kuc, akad. mal. Vladimír Úradníček, akad. mal. Albert Leixner, 1963- 1966. Archív KPÚ Banská Bystrica, sign. R 162.

Zvolen. Zámok. Reštaurovanie barokového oltára z kaplnky. Autor akad. mal. Albert Leixner, 1963. Archív KPÚ Banská Bystrica, sign. R 163.

Zvolen. Zámok. Reštaurátorský prieskum. Autor akad. mal. Albert Leixner, 1963. Archív KPÚ Banská Bystrica, sign. R 164.

Zvolen. Zámok. Návrh na reštaurovanie nástennej maľby v podjazde zámku. Autor akad. mal. Mária Ďuricová, 1992. Archív KPÚ Banská Bystrica, sign. R 165.

Zvolen. Rím.-kat. kostol (sv. Alžbety). Reštaurátorský prieskum. I. etapa reštaurovania. Autor akad. mal. Vladimír Úradníček, 1967. Archív KPÚ Banská Bystrica, sign. R 169.

Zvolen. Námestie SNP č. 71. Reštaurátorský prieskum objektu. Autor akad. mal. Vladimír Úradníček, PhDr. Jiří Kostka, 1970?. Archív KPÚ Banská Bystrica, sign. R 167.

Zvolen. Námestie SNP č. 71. Reštaurátorský prieskum domu. Autor akad. mal. Vladimír Úradníček, 1970. Archív KPÚ Banská Bystrica, sign. R 168.

Zvolen. Námestie SNP, Thurzov dom. Autor akad. mal. Vladimír Úradníček, 1961. Archív KPÚ Banská Bystrica, sign. R 170.

Zvolen. Zámok - nástenná maľba v podjazde. Autor akad. mal. Mária Ďuricová, 1992. Archív KPÚ Banská Bystrica, sign. R 179.

D.4. Archívne materiály

Katastrálna mapa Zvolena z roku 1859, aktualizovaná v roku 1935, list 4-5, M 1:2880, Zv 66, Geodetický a kartografický ústav Bratislava. Kópia v Archíve PÚ Bratislava, sign. 1706.

Mapa zvolenského majetku Štefana Esterházyho z polovice 18. storočia. V zbierkach Stredoslovenského múzea v Banskej Bystrici, sign. 2936 SV.

D.5. Odborná literatúra a pramene

BALAŠA, GEJZA: Historické pamiatky Zvolenského okresu. In: Zpravodaj Vlastivedného krúžku pri Vlastivednom múzeu vo Zvolene. Zvolen 1964.

BALAŠA, Gejza: Nález bronzového pokladu na Pustom Hrade, In: Časopis MSS XXXVI – XXXVII, Martin 1946, str. 90 – 95.

BALAŠA, Gejza: Príspevok k dejinám Zvolena. Zvolen 1956.

BALAŠA, Gejza: Praveké osídlenie stredného Slovenska, Martin 1960.

BALAŠA, Gejza: Hrnčiarska dielňa, In : Zpravodaj 8, B. Bystrica 1965, str. 77-78.

BALAŠA, Gejza: Súčasný problémy starého zámku. O zvolenskom hrade. In: Pamiatky a príroda, roč. XXIII, s. 246.

BÁNIK, Jur: Slobodné kráľovské mesto Zvolen. In: Národný kalendár II, rok 1987, s. 160-190.

BALAŠA, Gejza: Zvolen v období lužickej kultúry, Banská Bystrica 1964.

BÁNIK, Jur: Slobodné a kráľovské mesto Zvolen. Opis historicko-topografický. Turčiansky Svätý Martin 1891, 84 s.

BÁRTA, J.: Paleolitické nálezy z extravilánu Zvolena, In: Archeologické nálezy a výskumy na Slovensku v roku 1990, Nitra 1992, str. 18 – 19.

FEETORA, J.: Žiarové pohrebiská v oblasti Zvolena, In: Slovenská archeológia XXVII – 1, Nitra 1979, str. 57 -80.

BEL, Matej: Notitia Hungariae Novae Historico- Geographica. Tom II. Comitatus Posoniensis (continuatio). Comitatus Thurociensis. Comitatus Soliensis. Vienna 1936.

BEROVÁ, Lenka: Zvolenský Pustý hrad. Starý Zvolen oživa a mladne. In: Historická revue, roč. VI, 1995, č. 9, s. 32.

bk: Bude ako nový... (Zvolenský zámok). In: Katolícke noviny, roč. LXXIX, 1964, s. 23.

BORSA, I.: A Justh család levéltára (1274- 1525). Budapest 1991, č. 150.

BOSÁK, P.: Prínosy zvolenského priestoru pri zabezpečovaní obrany celého povstaleckého územia. In: Protifašistický odboj a SNP vo Zvolene a okolí 1938-1945. Zvolen 1984, s. 88- 111.

- BUDINSKÝ – KRIČKA, V.: Nové nálezy zo Zvolena, In: Archeologické výskumy a nálezy na Slovensku v roku, Nitra, 51 – 54.
- DEDEK, Cr.: Monumenta ecclesiae Strigoniensis III. Strigonii 1924, s. 65, č. 109 (1325-kráľovská kaplnka, zvolenský archidiakon Mikuláš).
- ĎURKOVÁ, Mária: Stredoveká vzdelanosť, kultúra a architektonické pamiatky na území Zvolenskej stolice. In: Historický časopis, roč. 48, 2000, č. 4, s. 607- 620.
- ĎURKOVÁ, Mária: Vývoj osídlenia Zvolenskej a Pliešovskej kotliny v stredoveku. In: Historický časopis, roč. 44, 1996, č. 2, s. 161- 185.
- DVOŘÁKOVÁ, Vlasta- KRÁSA, Josef- STEJSKAL, Karel: Stredoveká nástenná maľba na Slovensku. Vydavateľstvo Tatran, Bratislava 1978.
- FEJÉR, G.: Codexlomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis IV/1, s. 332. (uverejnená najstaršia potvrdzovacia listina z roku 1254).
- FIGUSCH, J. S.: Stručné dejiny ev. a. v. zboru vo Zvolene. Pamätnica 1944 – 1946.
- FURMÁNEK, V. – KUKA, P.: Bronzový depot piliňské kultúry ze Zvolena, In: Archeologické rozhledy 25, Praha 1973, str. 603 – 614.
- GARAJ, J.: SNP vo Zvolene. Zvolen 1945.
- GAJDOŠ, Milan: Maliar František Schön. (1882- 1976). In: Vlastivedný časopis, roč. XXXII, 1983, s. 44. (zámok)
- GAJDOŠ, Milan: V kráľovskej sieni. Sedemdesiatosem panovníkov na jednom mieste. In: Smer, roč. XL, 1988, č. 249, s. 12.
- GAJDOŠ, Milan: Rekonštruovaný pancierový vlak. In: Krásy Slovenska, roč. LXXII, rok 1975, s. 374.
- GAJDOŠ, Milan: Reštaurované a vystavené maľby Zvolenského múzea. In: Múzeum, roč. XXVII, 1982, č. 4, s. 108- 110.
- GAJDOŠ, M. (Milan): Terra sigilata na Pustom hrade. In: Krásy Slovenska, roč. LVIII, 1961, č. 10, s. 45.
- G. B. (Balaša, Gejza): Opäť ničenie pamiatok. In: Zpravodaj KPS Banská Bystrica 6, 1965, s. 53. (hrad, pece).
- G. B. (Balaša, Gejza): Pamiatkostav a reštaurovanie hradu vo Zvolene. In: Zpravodaj KPS Banská Bystrica 6, 1965, s. 53. (hrad, pece).
- G. B. (Balaša, Gejza): Zvolen - transfer fresiek z rím.-kat. fary. In: Zpravodaj KPS Banská Bystrica 9, 1969, s. 32.
- GINDL, Jozef: Obyvateľstvo Zvolenskej stolice vo svetle úradnej štatistiky z roku 1788. In: Historický zborník kraja 3, Banská Bystrica 1967, s. 90- 106.
- GOJDIČ, Ivan: Kaplnka Zvolenského zámku - aká bola a aká je. In: Pamiatky a múzeá, 1995, č. 4, s. 26- 31.
- HANULIAK, Václav: Archeologický výskum zvolenského komitátneho hradu, Archeologia historica 18/93, Brno 1993, str. 161 – 166.
- HANULIAK, Václav: Archeologický výskum zvolenského komitátneho hradu (Výsledky po druhej výskumnej sezóne), In: Archaeologia historica 19/94, Brno 1994, str. 207 – 214.

- HANULIAK, Václav: Doklady hmotnej kultúry Starého Zvolena (Pustého Hradu) od 12. do 17. storočia, In: *Archaeologia historica* 24/99, Brno 1999, str. 351 – 361.
- HANULIAK, Václav – ŠIMKOVIC, Michal: Dončov hrad a vrcholnostredoveké refúgium nad Zvolenom, In: *Archaeologia historica* 22/1997, str. 161–168.
- HANULIAK, Václav: Historicko-archeologický výskum Pustého hradu vo Zvolene. In: *Archaeologia historica* 18, 1993, s. 161- 166.
- HANULIAK, Václav: Doklady hmotnej kultúry Starého Zvolena (Pustého hradu) od 12. do 17. storočia. In: *Archaeologia historica* 24, 1999, s. 351- 361.
- HANULIAK, Václav: Predstihový výskum Pustého hradu pri Zvolene. In: *AVANS v roku 1992*. AÚ SAV, Nitra 1993, s. 49- 50.
- HANULIAK, Václav: Pustý hrad nad Zvolenom. In: *Pamiatky a múzeá*, 1998, č. 1, s. 14-18.
- HANULIAK, Václav: Pustý hrad, In: *Zvolen – premeny mesta*, Martin, str. 8 – 12.
- HANULIAK, Václav: Via magna na strednom Slovensku v období včasného a vrcholného stredoveku. In: *Archaeologia historica* 21, 1996, s. 443- 449.
- HANULIAK, Václav: Výskum Pustého hradu vo Zvolene. In: *AVANS v roku 1994*. AÚ SAV, Nitra 1996, s. 78- 80.
- HANULIAK, Václav: Záchranná akcia v intraviláne Zvolena, In: *AVANS v roku 1992*, Nitra 1993, str. 48 – 49.
- HANULIAK, Václav: Záchranný prieskum vo Zvolene. In: *AVANS v roku 1995*. AÚ SAV, Nitra 1997, s. 75.
- HANULIAK, Václav: Záchranný výskum historickej radnice vo Zvolene, In: *AVANS v roku 2002*, Nitra 2003, str. 53.
- HANULIAK, Václav: Záchranný výskum na Pustom hrade pri Zvolene. In: *AVANS v roku 1993*. AÚ SAV, Nitra 1995, s. 51- 52.
- HANULIAK, Václav: Záchranný výskum historickej radnice vo Zvolene. In : *Archeologické výskumy a nálezy na Slovensku v roku 2002*, Nitra 2003, str. 53.
- HANULIAK, Václav: Výskumná dokumentácia z archeologického výskumu Zvolen, Nám. SNP č. 11, dvorová časť, Zvolen 2005, archív KPÚ B. Bystrica, č. T 711.
- HANULIAK, Václav – HUNKA, J.: Poklad mincí z Pustého hradu pri Zvolene. In: *Archaeologia historica* 25/2000, Brno 2000, str. 359 – 367.
- HANULIAK, Václav – ŠIMKOVIC, Michal: Záchranný a predstihový výskum Pustého hradu. In: *Archeologické výskumy a nálezy na Slovensku v roku 1995*, Nitra 1996.
- CHOCHOL, Václav: Zvolen z pohľadu architekta - urbanistu. In: *Krásy Slovenska*, roč. LXX, 1993, č. 7-8, s. 10- 11.
- IZAKOVIČOVÁ, Mária: Zvolenský zámok. Príspevok k zhodnoteniu nálezov gotického obdobia. In: *Vlastivedný časopis*, 1964, s. 136- 139.
- IZAKOVIČOVÁ, Mária: Zvolenský zámok renovovaný. In: *Krásy Slovenska*, roč. LXIV, 1966, s. 328- 331.
- JANDLOVÁ, M.: *Album Zvolen*. Fotografie z ateliéru M. J. Slovenská kníhtlačiareň), Zvolen 1921.
- JUCK, Ľubomír: *Výsady miest a mestečiek na Slovensku I (1238- 1350)*. Bratislava 1984, s. 36, č. 4.

- JURSA, Alojz: Rekonštrukcia zvolenského zámku. In: Pamiatky a príroda, 1970, č. 2- 3, s. 13- 15.
- KAMHAL, J.: Zvolen a profesionálne umenie.
- KMETĚ, Ladislav: Tri pancierové vlaky. In: Vlastivedný časopis, 1974, s. 184- 185.
- KRIŽANOVÁ, Eva: 600 rokov Zvolenského zámku. In: Krásy Slovenska, roč. LX, 1983, č. 2, s. 30- 33.
- KRIŽANOVÁ, Eva - JANKOVSKÝ, Milan: Zvolenský zámok upravený pre Slovenskú národnú galériu. In: Vlastivedný časopis, 1970, s. 155- 160.
- KUKA, P.: Bronzový poklad zo Zvolena, In: Archeologické rozhledy 17, Praha 1965, str. 783 – 790.
- KUKA, Pavol: Nález stredovekej keramiky na Zvolenskom zámku. In: Sborník Slovenského národného múzea – etnografia 1965, s. 78- 81.
- KUKA, Pavol: Pustý hrad, Príspevok k dejinám Pustého hradu a k počiatkom mesta Zvolena, Banská Bystrica 1964.
- KUKA, Pavol: Zvolen a okolie. Bratislava 1984, 96 s.
- KUKA, Pavol: Zvolenské hrnciarstvo. In: Slovenský národopis, roč. XXXII, rok 1981, č. 4, s. 630- 636.
- KUSÝ, Martin: Architektúra na Slovensku 1918 - 1945. Vydavateľstvo Pallas, Bratislava 1971.
- KUSÝ, Martin: Architektúra na Slovensku 1945 - 1975. Vydavateľstvo Pallas, Bratislava 1976.
- LAZIŠŤAN, Eugen: Zvolen - história a súčasnosť. Vydavateľstvo Osveta, Martin 1988.
- ĽUPTÁK, Ľudovít: Zvolen a okolie. Informačná brožúra o starobyľom meste Zvolene a okolí zvolenskom. Kníhtlačiareň Slovan, Banská Bystrica 1935.
- MÁCELOVÁ, Marta: K počiatkom osídlenia Zvolena v stredoveku. In: Archaeologia historica 18, 1993, s. 69- 74.
- MÁCELOVÁ, Marta: Lužický hrob vo Zvolene, In: Archeologické výskumy a nálezy na Slovensku v roku 1986, Nitra 1987, str. 68 – 69.
- MÁCELOVÁ, Marta: Praveké a včasnohistorické osídlenie Horného Pohronia. In: Z histórie a súčasnosti Banskobystrického okresu, Martin 1989, str. 21- 30.
- MÁCELOVÁ, Marta – MOSNÝ, Peter: Prieskum v okrese Zvolen. In: Archeologické výskumy a nálezy na Slovensku v roku 1988, Nitra 1990, str. 138- 139.
- MÁCELOVÁ, Marta: Príspevok k stredovekému osídleniu Zvolena v stredoveku. In: Archaeologia historica 14, 1989, s. 171- 180.
- MÁCELOVÁ, Marta: Zničený hrob vo Zvolene. In: Archeologické výskumy a nálezy na Slovensku v roku 1989, Nitra 1991, str. 64.
- MÁCELOVÁ, Marta: Žiarový hrob lužickej kultúry zo Zvolena – Balkánu. In: Archeologické výskumy a nálezy na Slovensku v roku 1999, Nitra 2000, str. 87.
- MADLEN, Ján: Stopäťdesiat rokov lesníckeho vysokého školstva na Slovensku. Vydavateľstvo Osveta, Martin 1958.
- MAJTÁN, Milan: Názvy obcí Slovenskej republiky. Vývin v rokoch 1773 - 1997. Vydavateľstvo Veda, Bratislava 1998, 600 s.

- MALČEK, Róbert: Archeologické nálezy z okresu Zvolen. In: Archeologické výskumy a nálezy na Slovensku v roku 1995, Nitra 1997, str. 132- 133.
- MALČEK, Róbert: Prvá sezóna výskumu pravekého hradiska vo Zvolene na Pustom hrade. In: Archeologické výskumy a nálezy na Slovensku v roku 1994, Nitra 1996, str. 129.
- MALČEK, Róbert: Štvrtá sezóna výskumu výšinného sídliska Lieskovec – Hrádok. In: Archeologické výskumy a nálezy na Slovensku v roku 1998, Nitra 2000, str. 126-127.
- MALČEK, Róbert: Záchranná akcia vo Zvolene na Trhovej ulici. In: AVANS v roku 1998, AÚ SAV, Nitra 2000, s. 128.
- MALČEK, Róbert: Záchranný výskum na polohe Haputka vo Zvolene. In: Archeologické výskumy a nálezy na Slovensku v roku 2000, Nitra 2001, str. 144 - 145.
- MARENČÁK, Milan: Neskorogotický Thurzov dom vo Zvolene. In: Vlastivedný časopis, roč. XI, 1962, s. 84- 85.
- MARSINA, Richard: Codex diplomaticus et epistolaris Slovaciae I. Bratislava 1971, s. 66, č. 69 (osídlenie Zvolenskej kotliny), s. 453a (reg.) (historické názvy Zvolena).
- MARSINA, Richard: Codex diplomaticus et epistolaris Slovaciae II. Bratislava 1987, s. 373, č. 538 (osídlenie Zvolenskej kotliny), s. 578ab (reg.) (historické názvy Zvolena).
- MARSINA, Richard: K najstarším dejinám Zvolena. In: Historický časopis, ročník XXXVII, rok 1989, s. 793 - 805 (pôvodne prednáška na seminári k 745. výročiu vydania renovácie základného mestského privilégia pre Zvolen).
- MASNÝ, R.: Zvolenský zámok, pamiatka využitá naozaj mnohostranne. In: Projekt, rok 1973, č. 5, s. 14 - 17.
- MATUŠČÁK, Jaroslav: Kaplnka zvolenského zámku - gotická etapa. In: Archaeologia historica 25, 2000, s. 257 - 266.
- MENCLOVÁ, Dobroslava: Hrad Zvolen. Vydavateľstvo Tvar, Bratislava 1954, 112 s.
- MENCL, Václav: Středověká města na Slovensku. Bratislava 1938, s. 39- 41
- Mestská brána vo Zvolene (kresba). In: Zpravodaj KPS Banská Bystrica 10, 1967, s. 19.
- MOSNÝ, Peter: Nálezy zo Zvolena. In: Archeologické výskumy a nálezy na Slovensku v roku 1991, Nitra 1992, str. 82 – 83.
- MOSNÝ, Peter: Nález bronzového hrotu oštepú vo Zvolene na Pustom Hrade. In: Archeologické výskumy a nálezy na Slovensku v roku 1995, Nitra 1997, str. 135.
- MOSNÝ, Peter: Výsledky prieskumu v katastri mesta Zvolen a obce Budča. In: AVANS v roku 1992. AÚ SAV, Nitra 1993, s. 98- 99.
- NOVÁK, Jozef: Slovenské a mestské obecné erby. Bratislava 1967, s. 158- 159.
- PAULÍK, J.: Nález štítových puklíc z mladšej doby bronzovej vo Zvolene. In: Študijné zvesti AÚ SAV 15, Nitra 1965, str. 17 – 30.
- PERTZIAN, J.: Unionka - kolíska robotníckeho hnutia na Slovensku. Vydavateľstvo Mladé letá, Bratislava 1982.
- PINČÍKOVÁ, Ľubica: Reštaurovanie kaplnky na hrade vo Zvolene. In: Stavba, roč. II, 1999, č. 6, s. 20- 21.

- PISOŇ, Štefan: Hrady, zámky a kaštiele na Slovensku. Vydavateľstvo Osveta, Martin 1973, s. 371- 378.
- PISOŇ, Štefan (zostavil): Štátny hrad - Zvolenský zámok a okolie. Štátne telovýchovné nakladateľstvo, Bratislava 1954, 24s.
- RAGAČ, Radoslav: Neskorostredoveká architektúra v centre Zvolena. In: Pamiatky a múzeá, 2000, č. 1, s. 15- 19.
- RAGAČ, Radoslav: Zvolenská radnica v písomných prameňoch do konca 16. storočia. In: Archaeologia historica 25, 2000, s. 33- 41.
- RAGAČ, Radoslav – ŠIMKOVIC, Michal: Príspevok k dejinám hradu Zvolen. Proglas, roč. VII., č. 2, 1996, str. 16- 18.
- SASINEK, Franko Vítázoslav: Zólyom város számadásaiból 1400- 1470. Történelmi Tár 1893, s. 361- 368.
- SLÁVIK, Ján.: Dejiny Zvolenského ev. a. v. bratstva a seniorátu. Vydavateľ August Joerges, Banská Štiavnica 1921, s. 816- 823.
- SLIACKY, Jozef: Zvolen a okolie. Turistický sprievodca. AB- art, Banská Bystrica 1992, 78 s.
- Slovenský biografický slovník I.- V. Matica slovenská, Martin 1984- 1989.
- Stanovy slobodného kráľovského mesta Zvolen. Kníhtlačiareň F. Machold, Banská Bystrica 1872.
- SCHÖNWEITZOVÁ, Štefánia: Archeologický výskum v areáli Zvolenského zámku. In: MONUMENTORUM TUTELA 8, Bratislava 1982, s. 253- 278.
- SPIILKA, F.: Dejiny sboru dobrovoľných hasičov mesta Zvolena 1877 - 1927. Slovenská kníhtlačiareň, Zvolen 1927.
- ŠÁŠKY, Ladislav: Kamenná krása našich miest. Vydavateľstvo Osveta, Martin 1981.
- ŠÁŠKY, Ladislav: Zvolen. In: Vlastivedný časopis, roč. XI, 1962, s. 71- 74.
- ŠPIESZ, Anton: Remeslo na Slovensku v období existencie cechov. Vydavateľstvo SAV, Bratislava 1972, s. 65.
- Štátny archív Zvolen, fond Okresný úrad Zvolen.
- Štátny archív Zvolen, Mestská účtovná kniha mesta Zvolen z rokov 1400- 1498.
- Štátny archív Zvolen, Mestská účtovná kniha mesta Zvolen z rokov 1509- 1520.
- ŠTÍGL, Jozef: Odkliata kaplnka na Zvolenskom zámku. Za tajomnými dverami gotický architektonický skvost. In: Národná obroda, roč. V, 1994, č. 94, s. 8.
- ŠUROVÁ, Helena: Stretne sa na korze? Tvorivý návrhový seminár Urbanisticko-architektonické riešenie pešej zóny v historickom jadre Zvolena. In: Smer, roč. XXXIX, 1987, č. 140, s. 6.
- TUREK, Milan : Mesto Zvolen. In: Projekt a stavba, roč. II, 2000, č. 2, s. 18- 20.
- ÚRADNÍČEK, Vladimír: Niektoré významnejšie nálezy. Zvolen, Banská Bystrica. In: Zpravodaj KPS Banská Bystrica 10, 1967, s. 62-
- VALLAŠEK, Adrián: Výskum na Zvolenskom zámku. In: AVANS, 1983, s. 219- 220.
- VANÍKOVÁ, Viera (zostavil): Zvolen. Monografia k 750. výročiu obnovenia mestských práv. Vydavateľstvo Gradus, Zvolen 1993, 376 s.

- VEŠELÉNYIOVÁ, Anna: Výskum pamiatok histórie v okresoch Banská Bystrica, Zvolen, Dolný Kubín a Liptovský Mikuláš. In: Monumentorum tutela 13, 1996, s. 69- 71. Vlastivedný slovník obcí na Slovensku. Vydavateľstvo SAV, Bratislava 1978.
- ZALČÍK, Tibor: Urbanizmus stredovekého mesta na Slovensku. Vydavateľstvo Pallas, Bratislava 1973.
- ZOLNAY, László: A lebontott zólyomi paplak gótikus falkép sorozatai. In: Művészettörténeti Értesítő 1975, s. 112- 116. (fara).
- ZREBENÝ, Alexander: Zo starších dejín Zvolena. In: Vlastivedný časopis, rok 1976, č. 3, s. 118- 121.
- ZREBENÝ, Alexander: Zvolen do roku 1526. In: Stredné Slovensko 5. Osveta, Martin 1986, s. 59- 80.
- Zvolen, kat. kostol (kresba). In: Zpravodaj KPS Banská Bystrica 10, 1967, s. 124.
- Zvolen v minulosti a prítomnosti. Vydavateľstvo Osveta, Martin 1959, 231 s.
- ŽEBRÁK, P.: Predbežné výsledky záchranného výskumu v okolí Zvolena, In: Archeologické výskumy a nálezy na Slovensku v roku 1981, Nitra 1982, str. 106-108.
- ŽIAK, Dalimír (zostavil): Zvolen - premeny mesta. K 755. výročiu obnovy mestských práv. Vydavateľstvo Gradus, Martin 1998, 120 s.

Legislatívne podklady

Ústava Slovenskej Republiky.

Zákon č. 49/2002 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 50/1976 Zb. o územnom plánovaní a stavebnom poriadku v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 237/2000 Z. z. v znení zákona č. 50/1976 Zb. o územnom plánovaní a stavebnom poriadku.

Zákon č.479/2005 Z. z. ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 50/1976 Zb. o územnom plánovaní a stavebnom poriadku.

Zákon č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 173/2004 Z. z. o katastri nehnuteľnosti a o zápise vlastníckych a iných práv k nehnuteľnostiam.

Deklarácia NR SR o ochrane kultúrneho dedičstva č. 91/2001 Z. z.

Dohovor na ochranu kultúrnych statkov za ozbrojeného konfliktu – UNESCO, Haag, 1954 (Vyhláška ministra zahraničných vecí č. 94/1958 Zb.) .

Dohovor o opatreniach zákazu a zamedzenia nedovoleného dovozu, vývozu a prevodu vlastníctva kultúrnych statkov - UNESCO, Paríž, 1970 (Vyhláška ministra zahraničných vecí č. 15/1980 Zb.).

Dohovor o ochrane svetového kultúrneho a prírodného dedičstva – UNESCO, Paríž, 1972 (oznámenie č. 159/1991 Zb.)

Európsky dohovor č. 143. Európsky dohovor o ochrane archeologického dedičstva. Valletta 1992.

Európsky dohovor č. 121. Európsky dohovor o ochrane architektonického dedičstva Európy. Štrasburg 1990.

Vyhláška Ministerstva životného prostredia SR č. 55/2001 Z. z. o územnoplánovacích podkladoch a územnoplánovacej dokumentácii.

Vyhláška MK SR č. 16/2003 Z. z., ktorou sa vykonáva zákon o ochrane pamiatkového fondu.

216/2004 Nariadenie vlády Slovenskej republiky, ktorým sa ustanovujú oblasti utajovaných skutočností.

E. Historický a urbanisticko-architektonický vývoj územia

E.1. Stručný historický a stavebný vývoj s rozhodujúcimi významnými dátumami

Historický dátum	Historická udalosť	Stavebná činnosť
	Archeologické nálezy z pravekého osídlenia - paleolit	Východná hranica zvolenského katastra – Bakova jama, poloha Medzi hliniskami
	Stredný neolit	Poloha Pod Drahy alebo Haputka – črepy bukovohorskej keramiky, Ľud s lineárnou keramikou – lokalita pod Pustým hradom, lokalita Podborová
	Eneolit	Badenská kultúra – polohy Pod Drahy, Podborová, Podbrálie, výšinná poloha Borová hora, Lieskovec - Hrádok
	Mladšia a neskorá doba bronzová	Osídlenie ľudom lužického kultúrneho komplexu – polohy Podbrálie, Haputka na úpäť Pustého hradu, riečna terasa Pod Drahy, terasa Podborová, mohutné hradisko na Pustom hrade pohrebisko na polohe Balkán – Krivá púť
	Doba železná	Laténska keramika – lokalita Podbrálie, Haputka, Krivá Púť Púchovská kultúra – lieskovský Hrádok
	Germánske osídlenie, rímske obdobie	Germánska keramika – poloha Krivá púť, Pod Drahami, pod Hrádkom v Lieskovci Nálezy z doby rímskej – poloha Haputka

Historický dátum	Historická udalosť	Stavebná činnosť
6. – 9. st. n. l.	Slovanské osídlenie	Lokalita Horné zeme v katastri Sliača Sídlišká Pod veľkou Strážou, Haputka, Krivá púť Hradisko na ostrohu Hrádok v Môťovej nad sútokom Slatiny a Neresnice
10. - 11. storočie	Veľkomoravské a povelkomoravské osídlenie	Koncentrácia jednotlivých rozptýlených osád do väčšieho sídla, pravdepodobne situovaného na ľavobrežnú terasu Hrona na miestach dnešného areálu TU
Rok 1135	Spomína sa veľká obchodná zvolenská cesta	
1172 - 1196	Pustý hrad	Výstavba najstaršej časti Pustého hradu - kráľovského komitátneho hradu
Od roku 1222	Prvé písomné zmienky o zvolenskom županovi	
Rok 1231	Prvá najstaršia hodnoverná písomná správa potvrdzujúca, že kráľ Ondrej II. sa dovedy viackrát dlhšiu dobu zdržiaval vo Zvolene	
28. december 1243	Uhorský kráľ Belo IV. obnovil mešťanom privilégiá, ktoré sa im stratili počas tatárskeho vpádu v rokoch 1241-1242, a ktoré mesto dostalo okolo roku 1238	
Polovica 13. storočia		Mešťania si postavili na námestí kostol sv. Alžbety, týmto definitívne opustili priestor na ľavom brehu Slatiny a vytvorili si nový sídelný útvár, začína sa rysovať pôdorys námestia – vo forme veľkého obdĺžnika Pokračovanie vo výstavbe Pustého hradu – II. etapa (obvodová hradba veľkého opevnenia, druhá obytná veža)
Rok 1263	Listina Bela IV., v ktorej vracia obyvateľom Zvolena pôdu zabratú zvolenským županom	

Historický dátum	Historická udalosť	Stavebná činnosť
Koniec 13. storočia		Zvolen – miestna časť Zolná – cenný ranogotický rímskokatolícky kostol sv. Matúša
Rok 1420 - 1430		K severnej fasáde kostola sv. Alžbety bola pristavaná radnica
Koniec 13. st. - pol. 14. storočia		Pokračuje tretia stavebná etapa Pustého hradu
14. január 1359	Kráľ Ľudovít I. udelil výsady konania výročného trhu – jarmoku	
3. tretina 14. storočia		Postavený gotický zámok podľa talianskych mestských kastelov ako dvojpodlažná budova pôdorysu pravidelného obdĺžnika so štyrmi krídlami
Rok 1395	Z tohto roku je najstaršia uchovaná listina mesta s pečaťou, na ktorej je znak mesta	Mešťan Peter Hertzker založil kaplnku Božieho Tela
Polovica 15. storočia	Žigmund Luxemburský daroval zvolenské panstvo aj mesto manželke Barbore Celjskej, mesto sa stalo asi na 100 rokov vénnym mestom uhorských kráľovien	
15. storočie	Rozkvet mesta, príchod remeselníckych výrobcov	Rozširuje sa kostol sv. Alžbety, počiatky výstavby domov po obvode námestia, prevažne drevených
Koniec 15. a začiatok 16. storočia	Zvolenský zámok prešiel do zálohy Jána Thurzu z Betlanoviec	Neskorogotická prestavba a výstavba vonkajšieho kamenného opevnenia zámku, na námestí sa budujú domy významných mešťanov Neskorogotický objekt na východnej strane námestia (č. 71/34)
Rok 1548		Začala sa renesančná prestavba zámku, objekt bol nadstavaný o jedno poschodie, na nárožiach boli postavené vežičky a strielne po celom obvode vonkajších stien, zakončených atikou

Historický dátum	Historická udalosť	Stavebná činnosť
2. pol. 16. storočia	Zvolen sa stal obrannou baštou proti tureckému postupu do stredoslovenskej banskej oblasti	Začiatok výstavby mestského opevnenia – najprv to bol drevený plot, neskôr postavili palisády a vykopali priekopu, neskôr začali budovať murované hradby s baštami a bránami, ktoré cez bastión nadväzovalo na zámocké opevnenie Prestavba pôvodných gotických meštianskych domov, ich rozširovanie do nezastavaných prelúk, výstavba nových v renesančnom slohu s prejazdmi a arkiermi na hlavných fasádach
Rok 1599	Willenbergova rytina – prvé známe vyobrazenie mesta	Na severnej strane kostola sv. Alžbety, kde predtým stálo oratórium kráľa Mateja, je už vyobrazená renesančná radnica mesta
Rok 1601	Mesto postihol požiar, ktorému za obeť padli domy mešťanov, kostol, škola aj sirotinec	
1. tretina 17. storočia	Žoldnieri Gabriela Bethlena mesto pred svojím odchodom vyrabovali a zapálili	
Rok 1648		Loď kostola sv. Alžbety bola zaklenutá
Rok 1676	Veduta G. Bouttatsa	
17. storočia	Jedno z najhorších období v histórii mesta – znížil sa počet obyvateľstva, úpadok mestského hospodárstva, stagnácia remesla a obchodu	Prestavba kostola sv. Alžbety, odstránená samostatná zvonica a vystavaná veža, ktorá mala pôvodne 2 poschodia Výstavba kaštieľa v Zolnej
Rok 1703 - 1708	Zvolen obsadený kuruckými vojskami, pri odchode vojská podpálili mesto, ktoré takmer celé zhorelo	Po požiarí pravdepodobne nadstavané tretie poschodie veže kostola sv. Alžbety
Rok 1734	Mapa Johanna Adama Artnera	
Polovica 18. storočia	Mestské hospodárstvo začína ožívať, mesto vlastnilo chmelnice, pivovar, krčmu, mlyn, majer, naďalej malo poľnohospodársko-remeselnícky charakter Mesto sa stáva sídlom slúžnovského okresu	

Historický dátum	Historická udalosť	Stavebná činnosť
Rok 1783	Zvolenský evanjelici zakúpili na námestí Bossaniovský dom	Výstavba evanjelického kostola
Rok 1784		Na zámku bola radikálne prestavaná gotická kaplnka z pôvodne dvojpodlažnej na jeden priestor, zaklenutá pruskou klenbou a laternovou kupolou
Začiatok 19. storočia	Zámok sa stáva majetkom štátu a starý zvolenský hrad pustne	Začína sa s odstraňovaním mestských brán a časti hradieb
Rok 1847	Voľba Ľudovíta Štúra za poslanca na Uhorský snem za mesto Zvolen	
Posledná tretina 19. storočia	Poľnohospodársko-remeselné mesto začína meniť svoj charakter	
Rok 1870	Veľký požiar v meste	
Rok 1871	Predstavitelia mesta dávajú povolenie na výstavbu „železiarne a plechárne“	Stavba závodu UNION
Rok 1872		Vybudovanie Uhorskej severnej železnice Pešť – Zvolen – Vrútky s odbočkou na Banskú Bystricu
Rok 1882		Radnica bola asanovaná
Rok 1901		Vybudovanie železničných dielní
Prvá tretina 20. storočia	Pôsobí v meste tlačiareň I. Schlessingera a tlačiareň E. Bertana, začína vychádzať prvé slovenské periodikum vo Zvolene – Zvolenské noviny, začína vychádzať aj mesačník Slovenský peňažník – redaktor Viliam Paulíny Rozrastajúce sa zvolenské robotníctvo sa začína združovať a organizovať	
Jún 1919	Na 6 dní vpadlo do mesta vojsko Maďarskej republiky rád	

Historický dátum	Historická udalosť	Stavebná činnosť
1. 1. 1923	Vytvorenie jedného zvolenského okresu včleneného do XVIII. župy so sídlom vo Zvolene	Začína sa s výstavbou župných domov
1. polovica 20. storočia	Mesto navštívili významní predstavitelia verejného a politického života Československa – prezident Masaryk, minister zahraničných vecí E. Beneš členovia vlády, predstavitelia politických strán Opätovné vytvorenie žúp, Zvolen zaradený do Pohronskej župy	Začína sa s výstavbou za hradbami mesta, výstavba legiodomov, výstavba dievčenskej školy, budovy okresného súdu, nemocnice, štátneho reformného reálneho gymnázia Dr. Miloša Štefanoviča Začína sa s prestavbou evanjelického kostola v neogoticko-secesnom slohu a zakomponovaná je aj veža z roku 1856 Stavba obytných domov pre pracovníkov lesov, rodinné domy na Borovej hore, budova kníhtlačiarne Andrej
Rok 1942	Založené mestské múzeum	
Rok 1943	Založenie ilegálneho výboru	
Rok 1944	Počas SNP sa Zvolen stáva popri Banskej Bystrici najdôležitejším mestom Vznik okresného a miestneho revolučného národného výboru, ktorý organizuje život v meste Tlačiareň Andrej – tlač povstaleckých novín	
September 1944	V železničných opravovniach postavené 3 pancierové vlaky	
Október 1944	Zvolen obsadený Nemcami, nastáva teror, prenasledovanie a represie	
14. 3. 1945	Zvolen oslobodený vojskami 2. ukrajinského frontu Červenej armády a rumunskými jednotkami	

Historický dátum	Historická udalosť	Stavebná činnosť
2. pol. 20. storočia		Výstavba drevokombinátu Bučina, veľkomliekareň firmy Wittmann a syn, mestské obytné domy, výstavba novej železničnej stanice, novej učňovskej školy Budova ONV na Námestí SNP, budova pošty, hotel Poľana, obchodný dom, internáty VŠLD, Dom kultúry, kino Mier

E.2 Zásadné urbanistické vývojové etapy územia

Z hľadiska vývoja osídlenia na území PZ Zvolen možno z dnešnej štruktúry sídla považovať za najstaršie osídlenú časť priestor Námestia SNP z 2. polovice 13. storočia. Na jeho pôdorysné usporiadanie mala vplyv hlavná cesta „Via magna“, osídlenie sa rozvíja pozdĺž trasy tejto obchodnej cesty do podoby pretiahleho vretenovitého námestia orientovaného v severojužnom smere, vytvoreného kompaktnou zástavbou domorodých obojstranne lemujúcich námestie na dlhých a úzkych gotických parcelách orientovaných kolmo na os námestia. Uprostred námestia bol postavený kostol sv. Alžbety, písomne doložený z roku 1381, je pravdepodobné, že v tomto období bola realizovaná jeho gotická prestavba, kostol podľa najstaršej zistenej stavebnej etapy podľa pamiatkového výskumu V. Úradníčka spadá do obdobia okolo roku 1250, na južnej strane uzatváral priestor námestia zámok z poslednej štvrtiny 14. storočia. Medzi stavby situované na verejnom priestranstve námestia z 15. storočia patrila radnica (pristavaná k severnej fasáde kostola okolo 1420 - 1430, potvrdená archeologickým výskumom V. Hanuliaka z roku 2002), budova školy, hodinová veža, tržnica, dom kostolníka a špitál. So vznikom a postupným rastom obchodnej funkcie a s vybudovaním poľovníckeho sídla uhorských panovníkov význam a atraktivita osídlenia rastie, čo sa bezprostredne premieta do formovania urbanistickej štruktúry mesta.

Plynulosť ekonomického a urbanistického rozvoja mesta prerušili v 16. storočí turecké vojny, ktoré výrazne poznamenali aj podobu mesta a zámku. Mesto, ako jeden z významných oporných bodov protitureckej obrany bolo v roku 1541 obohnané drevenými palisádami, ktoré v 16. a 17. storočí boli nahradené kamenným mestským opevnením, prerušeným na hlavných cestných ťahoch štyrmi bránami. Opevnenie mesta bolo prepojené s fortifikačným systémom zámku.

V období renesancie dochádza k formovaniu štruktúry novej spoločnosti, čo sa odrazilo vo vývine urbanistickej podoby mesta postupným združovaním pôvodných úzkych gotických parciel do väčších plošných celkov s následnými prístavbami a prestavbami pôvodných objektov. Typickým prvkom určujúcim podobu námestia sa stal dvojpodlažný kupecký, alebo remeselnícky dom, ktorého prízemie bolo využívané väčšinou na obchodné, alebo výrobné účely. Obytné priestory boli orientované na prvé poschodie. Vo dvore, sprístupnenom z námestia prejazdom, boli umiestnené výrobné a skladové priestory a parcelu ukončovala záhrada. Takúto urbanistickú štruktúru uzavretú do mestských hradieb si mesto zachovalo bez významnejších zmien takmer do 18. storočia, kedy dochádza k rozširovaniu zástavby i za hradby smerom východným a severným. Priamo na verejnom priestore námestia boli okolo roku 1754 (viď mapa zvolenského

majetku Štefana Esterházyho) okrem kostola s radnicou a oplotením situované ďalšie stavby (v severnej a južnej časti námestia, viacero objektov v južnej časti námestia bolo situovaných pod návrším zámku, v strednej časti bolo situovaných viacero menších objektov, najrozsiahlejšia bola súvislá zástavba v južnej časti, v priestore, kde sa komunikácia, ktorá viedla cez námestie rozdvajovala). V polovici 19. storočia s nástupom rozvoja priemyslu, najmä po výstavbe železničnej trate Vrútky - Zvolen - Pešť, dochádza k intenzívnym zmenám v urbanistickej štruktúre mesta, čo sa prejavuje výrazným pokračovaním rozširovania jeho pôdorysu za líniu historických hradieb (viď katastrálna mapa z roku 1859). Pôvodne kompaktný a uzavretý pôdorys sa rozvetvuje a preniká do okolitej voľnej krajiny. Nová výstavba plošne vybieha pozdĺž ciest z pôvodného pôdorysu, plochy medzi týmito výbežkami sa vyplňajú, vzniká sieť nových ulíc, smerom východným (Stredná, Môťovská ulica, Hrnčiarska a Tehelná ulica) smerom severným (Hronská ulica). Zo stavieb situovaných na verejnom priestore námestia sa zachoval iba katolícky kostol, hotel pod zámkom a jedna hosp. budova. V tomto období sa mení aj podoba centrálného námestia, zvyšuje sa podiel poschodových domov, pribúdajú obchody, mení sa vzhlad aj náplň parteru. V tomto období nebola zástavba lemujúca z obidvoch strán námestia na viacerých úsekoch kompaktná, pri niektorých domoch boli úzke preluky uzatvorené bránami s kamennými portálmi. V súčasnosti je zachovaná iba jedna brána, pri meštianskom dome č. 71 a jeden kamenný portál do Trhovej ulice. Potreba nových plôch pre rozvoj mesta vyvolaná oživením ekonomickej aktivity, viedla aj k rozsiahlym zásahom v smerovaní hlavných vodných tokov na území mesta, Hrona a Slatiny. Daňou za zaznamenaný rozvoj mesta je najmä veľký rozsah likvidácie hradieb mestského opevnenia, ktorý pokračoval aj začiatkom 20. storočia. Napriek týmto zmenám však Zvolen vstupuje do 20. storočia ako vidiecke mesto, v ktorého urbanistickom a architektonickom výraze sa prejavuje jeho lokalizácia v prevažne poľnohospodárskom regióne Slovenska.

Obrat vo vývoji mesta a jeho modernizácii nastal po prvej svetovej vojne, čo sa prejavilo v realizácii náročnejších a rozsiahlejších stavieb a súborov. Vznikajú nové mestské štvrte. Vzhladom na tempo rozvoja sa ukazuje nevyhnutnosť tvorby komplexnejšieho urbanistického pohľadu na formovanie funkčne aj esteticky hodnotného mestského organizmu. V 20. a 30. rokoch 20. storočia sa pomerne úspešne vyvíjalo funkčné zónovanie mesta, ktorého princípy slúžia ako základné východiská usporiadania územia prakticky dodnes. K citelným stavebným zásahom dochádzalo predovšetkým v južnej časti námestia, postupne sa menil i obraz priľahlých ulíc. Usmerňovanie výstavby na území mesta podľa prvého regulačného plánu slobodného mesta Zvolen vypracovaného pražským architektom Antonínom Mendlom z roku 1923 nebolo realizované. Vedením mesta nebol návrh prijatý, pretože mal charakter riešenia pre veľkomesto. V roku 1935 poverilo vedenie mesta vypracovaním Základného regulačného plánu mesta Zvolen Ing. Samuela Furdíka, plán však vypracovaný nebol. Prvý smerný územný plán Zvolena bol vypracovaný až v 50-tych rokoch 20. storočia. Práve v druhej polovici 20. storočia nastali radikálne zmeny vo vývoji urbanistickej štruktúry mesta. V historickej časti mesta dochádza pri realizácii stavebných zásahov a novej výstavby k likvidácii cenných historických objektov. K najväznejším patrila výstavba obytných budov tvoriacich dnešné Námestie Slobody, výstavba obchodného domu Prior, v severnej časti námestia areálu Slovenskej poisťovne a bývalého Okresného národného výboru. Okrem likvidácie pôvodnej historickej zástavby, vrátane Thurzovho domu došlo aj k vážnym zásahom do urbanistickej štruktúry historického jadra. Podobný dopad na historickú štruktúru mesta mala aj zástavba obytných blokov situovaných smerom západným a východným za mestským opevnením.

F. Charakteristika pamiatkových hodnôt územia

F.1. Špecifikácia jednotlivých typov štruktúr a prvkov územia

F.1.1. Pôdorysná schéma - námestia a uličná sieť, charakteristika štruktúry historického súboru

Súčasná urbanistická štruktúra historického jadra sa začala vyvíjať po tatárskom vpáde, keď v roku 1243 boli mešťanom obnovené privilégia. Pozdĺž trasy obchodnej cesty „Via magna“ sa zakladá nový pôdorys mesta, najmä námestia, definitívne sa opúšťa priestor na ľavom brehu Slatiny. Pôdorys mesta sa rozvíja do podoby pretiahleho vretenovitého námestia orientovaného v severojužnom smere, vytvoreného kompaktnou zástavbou domorodých obojstranne lemujúcich námestie na dlhých a úzkych gotických parcelách orientovaných kolmo na os námestia, uprostred námestia s kostolom, na južnej strane uzatváral pôdorys námestia v r. 1370 - 1382 zámok. So vznikom a postupným rastom obchodnej funkcie a s vybudovaním zámku ako poľovníckeho sídla uhorských panovníkov význam a atraktivita osídlenia rastie, čo sa bezprostredne premieta do formovania urbanistickej štruktúry mesta. Ďalším výrazným faktorom ovplyvňujúcim pôdorysnú štruktúru boli mestské hradby, ktoré nadväzovali na opevnenie zámku a zároveň bol nimi vymedzený intravilán. Výstavba mestského opevnenia sa začala v roku 1541, ukončená bola v roku 1667, jeho súčasťou boli 4 brány (Hronská, Farská, Môťovská, Ostrolúcka), 2 bastióny a viaceré kruhové bašty. V období renesancie dochádza k formovaniu štruktúry novej spoločnosti, čo sa odrazilo vo vývine urbanistickej podoby mesta postupným združovaním pôvodných úzkych gotických parciel do väčších plošných celkov s následnými prístavbami a prestavbami pôvodných objektov. Vo dvore, sprístupnenom z námestia prejazdom, boli umiestnené prístavby, výrobné a skladové priestory a parcelu ukončovala záhrada. Takúto urbanistickú štruktúru uzavretú do mestských hradieb si mesto zachovalo bez významnejších zmien takmer do 18. storočia. V druhej polovici 18. storočia dochádza k rozširovaniu i za hradby a to smerom východným a severným. V polovici 19. storočia dochádza k intenzívnym zmenám v urbanistickej štruktúre mesta čo sa prejavuje výrazným rozširovaním jeho pôdorysu za líniu historických hradieb. Pôvodne kompaktný a uzavretý pôdorys sa rozvetvuje a preniká do okolitej voľnej krajiny. Nová výstavba plošne vybieha pozdĺž ciest z pôvodného pôdorysu, plochy medzi týmito výbežkami sa vypĺňajú, vzniká sieť nových ulíc. V priebehu 20. storočia dochádza najmä v južnej a severnej časti námestia k nevhodnému zlučovaniu parciel a výstavbe nových viacpodlažných objektov. Nepriaznivo pôsobí na urbanistickú štruktúru aj viacpodlažná výstavba bytových domov a administratívnej budovy ŽSR na Štefánikovej ulici, výstavba radových garáží vo vnútroblokoch obytných a administratívnych komplexov, tesne za hranicami PZ dochádza k narušeniu urbanistickej štruktúry výstavbou viacpodlažných solitérnych bytových domov, areálu Mliekarne, kina Mier.

F.1.2. Systém opevnenia, jeho vývojové etapy

Zahájenie výstavby opevnenia doterajšia literatúra kladie do obdobia po roku 1541. Drevené palisádové opevnenie sa napájalo na murované opevnenie hradu, v severozápadnom cípe s mohutným bastiónom. Na severovýchode bola vybudovaná dobronivská, na severozápade ostrolúcka brána. Po dobytí Budína 2. septembra 1541 obyvatelia Zvolena priamo pocítili dôsledky tureckej expanzie zdaňovaním, od ktorého boli dovtedy oslobodení. Zvolenský hrad sa stal strediskom obrany stredoslovenských

banských miest.

Po páde Ostrihomu v roku 1544 kráľ Ferdinand I. prikázal zvolenskému kapitánovi Mikulášovi Proseckému, aby chránil stredoslovenské banské mestá. Po tom, ako v roku 1554 Turci dobyli Filákovu, najvyššia vojenská rada vo Viedni vydala príkaz k opevneniu zvolenského zámku. Za zvolenského kapitána s pôsobnosťou pre stredoslovenské banské mestá bol zvolený Ján Balassa, ktorý podnikol proti rozpínajúcim sa Turkom vojenskú výpravu, v bitke pri Sečanoch však utrpel združujúcu porážku.

V okolí Zvolena v roku 1563 bola na Pustom hrade vybudovaná strážna veža. Opevňovacie práce boli zahájené aj v meste Krupine, pri výstavbe ktorého pomáhali aj obyvatelia Zvolena. Samy však začali opevňovať Zvolen násypmi a priekopami, pričom sa viackrát dostali do konfliktu so zvolenským kapitánom Balassom. Zakazoval im ťažbu dreva v kráľovských lesoch, museli vydržovať vojsko, zásobovať ho potravinami, finančne ho podporovať.

V období tureckého nebezpečenstva bola v meste vytvorená strážna služba na čele s dvoma kapitánmi - člena mestskej rady a radového mešťana. Kapitánom podliehali traja magistri dekuriónov (obvodov). Mesto bolo rozdelené na 15 dekúrií na čele s veliteľmi - dekuriónmi, každý magister mal na starosti 5 dekúrií. V prípade nebezpečenstva sa velitelia dekúrií zhromaždili na vopred určenom mieste, ozbrojení muži čakali na ich rozkazy. Táto domobrana bola zameraná len na mesto, pričom zvolenský kapitáni sa sťažovali, že nebránia aj hrad.

V roku 1575 podľahol tureckým vojskám hrad Modrý Kameň. Filákovský beg poslal zvolenskej stolici výzvu, v ktorej žiadal, aby sa mu stredoslovenské mestá poddali. Naliehavým problémom obrany sa zaoberal aj uhorský snem, pričom nariadil poddaným zvolenskej stolice 12- dňovú bezplatnú prácu na opevnení zvolenského hradu, Zvolenskej Slatiny, Očovej a Vígľaša. Turecká hrozba sa najakútnejšie prejavila v roku 1588 po vypálení dediny Môťovej, pričom sa Turci dostali až k bráne zvolenského hradu.

Práce na budovaní mestského opevnenia boli zahájené v roku 1590. K ich výstavbe bol povolovaný skúsený taliansky fortifikačný staviteľ Gulio Ferrari. Výstavba murovaných hradieb bola zahájená na východnej strane, západná strana mala zatiaľ len drevenú palisádu s drevenou bránou. Podľa Willenbergových kresieb mesto malo už koncom 16. storočia vybudovaný dôkladný fortifikačný systém s bránami a mohutnými nárožnými baštami na severnom úseku. V opevňovacích prácach pokračoval taliansky inžinier Nicolini Candido. V roku 1601 Zvolen zničil obrovský požiar, následne mesto ekonomicky zruinovali Bočkayove vojská. I keď sa Turci dostali do blízkosti Zvolena, mesto bezprostredne neohrozili. Už beztak zruinované mesto vyrabovali a zapálili vojská Gabriela Betlena. Mesto odolalo tureckému náporu, i keď turecké vojská vypálili Sásu, Môťovú, Lieskovec, Zvolenskú Slatinu a Očovú. Vtedy malo mesto tri mestské brány - Môťovskú, Krupinskú a Hronskú. Na mestských bránach bola zabezpečená nepretržitá strážna služba, funkciu strážnej veže spĺňala aj veža r. k. kostola na námestí.

V polovici 17. storočia sa znova pokračovalo v opevňovacích prácach pod vedením talianskeho majstra Andreja di Pauli. Výstavbu opevnenia si financovalo mesto samo, pretože nenašlo pochopenie ani vtedajších majiteľov, preto boli znovu vyrubené dane podľa veľkosti majetku, výstavba hradieb bola financovaná aj z výnosov mestského pivovaru. Kameň na hradby lámali ľubietovskí haviari (1 siahu za 48 denárov), hradby stavali kamenári z Banskej Bystrice a Liptova (1 siahu 63 denárov), vápno dodávali remeselníci z Radvane. Staviteľ Andrej di Pauli dostal za siahu 75 denárov. Výstavba opevnenia bola ukončená v roku 1667.

Mestské murované opevnenie nepravidelného polygonálneho pôdorysu nadväzovalo na opevnenie hradu, na juhozápadnej strane na bastión, na juhovýchodnej na vstupnú

bránu do hradu. Veniec hradieb na západnej, severnej a východnej strane bol prerušený 4 vstupnými bránami a malou rybárskou brámkou, 2 polkruhovými baštami, 2 bastiónmi na severozápadnom a severovýchodnom nároží opevnenia. Vstup do mesta zo severnej strany viedol cez Hronskú (Banskobystrickú) bránu, pri vyústení Farskej ulice stála Farská brána. Na južnej strane východného úseku mestského opevnenia bola postavená Môťovská brána, severne od bastiónu Krupinská brána. Hradobný múr z lomového kameňa mal v nadzákladovej časti šírku cca 105 - 110 cm, v hornej časti sa pravouhlým ústupkom zužoval do poprsnice. Z vnútornej strany po obvode hradieb obiehala drevená ochodza, z ktorej boli obsluhované strieľne.

F.1.3. Parcelácia a rozsah jej zachovania

Historická parcelácia PZ je zachovaná čiastočne na plochách na oboch stranách Námestia SNP. K najvýraznejšiemu narušeniu historickej parcelácie dochádza koncom 19. a najmä v priebehu 20. storočia, kedy došlo k územnému nárastu sídla, rozšíreniu pôdorysu mesta za líniu historických hradieb. Novou výstavbou najmä v južnej a severnej časti námestia dochádza k nevhodnému zlučovaniu parciel, najzávažnejšie zásahy do historickej parcelácie nastali pri výstavbe obytného súboru orientovaného do námestia SNP a Námestia Slobody, výstavbe obchodného domu Prior, administratívnych, správnych a štátnych inštitúcií, areálu Slovenskej poisťovne. Zmeny historickej parcelácie sú porovnateľné z priloženej katastrálnej mapy z roku 1860 a súčasnej katastrálnej mapy.

F.1.4. Charakteristika spôsobu zástavby, hmotová skladba, urbanistická kompozícia, rozsah zachovania historickej štruktúry

Pre urbanistickú štruktúru pamiatkovej zóny je charakteristická mestotvorná zástavba domorodí obojstranne lemujúcich Námestie SNP a vo veľkom rozsahu i prilahlé ulice. Námestie so zachovanou historickou štruktúrou je charakteristické svojou severojužnou kompozičnou osou, v strede s kostolom, na južnej strane so zámkom na miernom návrší, z východnej a západnej strany je ohraničené radovou uličnou zástavbou s historickými, dvojpodlažnými, polyfunkčnými meštianskymi domami, ktoré dopĺňa novšia zástavba, pri ktorej zostala zachovaná pôvodná historická parcelácia a priemerná výška objektov v rozpätí 2 - 4 podlažia a zástavba z druhej polovice 20. storočia, pri ktorej bola porušená parcelácia aj výškové zónovanie, výška objektov 4 – 5 podlaží. Všetky objekty ukončené šikmými strechami majú hrebeň rovnobežný s uličnou čiarou. Zástavba dvorných častí je charakteristická situovaním pozdĺž hraníc parciel, výškovým zónovaním s 1-2 nadzemnými podlažiami a ukončením sedlovými, pultovými a plochými strechami. Hmotová skladba objektov historického jadra je vyvážená okrem severnej časti námestia, kde bola historická zástavba postupne nahradená výstavbou viacpodlažných bytových a administratívnych budov.

F.1.5. Dominanty a výškové zónovanie blokov zástavby, analýza základných hodnotných kompozičných princípov

Hmotovopriestorovou dominantou v rámci pamiatkovej zóny je zámok situovaný na miernom návrší uzatvárajúcom z južnej strany námestie. Výškovými dominantami PZ sú veže obidvoch sakrálnych stavieb. Námestie je charakteristické svojou severojužnou kompozičnou osou, v strede s kostolom, ktorá vyúsťuje na juhu na mierne návršie so

zámkom. Vzhľadom na rovinný terén a nevhodnú viacpodlažnú zástavbu administratívnych a obytných budov na území PZ a jej ochranného pásma sú zo všetkých diaľkových pohľadov vnímané iba veže kostolov, zámok je z diaľkových pohľadov vnímaný iba z juhu, juhovýchodu a juhozápadu a čiastočne z Námestia SNP.

F.1.6. Silueta, panoráma územia, obraz sídla v krajine, konfigurácia terénu, hodnotné pohľadové uhly v rámci krajiny

Výškové dominanty veží evanjelického a katolíckeho kostola, hmotovopriestorová dominanta zámku a vysoká zeleň Štúrovho parku vytvárajú charakteristickú siluetu mesta Zvolen. Dominantnosť charakteristickej historickej siluety je potlačená výškovými budovami postavenými v rámci novej výstavby na vlastnom území PZ a jej ochrannom pásme. Napriek výstavbe z druhej polovice 50. rokov 20. storočia, ktorá nerešpektovala kultúrno-historické hodnoty a krajinoobraz historického mesta je silueta areálu zámku s vežami kostolov v spolupôsobení s krajinným prostredím jedinečná, a to predovšetkým z diaľkových pohľadov od prístupových komunikácií z juhu, juhovýchodu a juhozápadu. Pôsobivý obraz bol zachovaný i z mnohých pozícií v rámci interiéru mesta na okolitú panorámu krajinného prírodného prostredia, ktoré mesto vo všetkých smeroch obklopuje. Najvýznamnejšie pohľadové uhly s nárokom na zachovanie ich nenarušeného stavu sú vyznačené v rámci grafickej dokumentácie.

F.1.7. Piata fasáda - strešná rovina, výšky ríms a hrebeňov striech, tvary striech, komíny, vikiere, krytina, farebnosť

Súčasný stav zastrešenia historickej štruktúry je výslednicou premien v rámci slohových názorov, protipožiarnych predpisov a finančných možností vlastníkov. Najstarším typom zastrešenia samostatne stojacich domov, ale aj radovej zástavby, boli podľa Willenbergovej rytiny sedlové strechy s hrebeňmi kolmými na uličnú čiaru, do námestia orientovanými drevenými štípmi. Dvorové krídla meštianskych a remeselníckych domov boli zastrešované sedlovými strechami ukončenými valbou alebo pultovými strechami so sklonom do dvora. Jedinou krytinou bol drevený ručne štiepaný šindel. V radovej zástavbe v súvislosti s novými protipožiarnymi predpismi od 19. storočia sa medzi domami stavali murované „feiermúry“ a domy boli zastrešované sedlovými strechami s hrebeňmi rovnobežnými s uličnou čiarou, z finančných dôvodov strechy mali často plytký sklon. Tento typ striech postupne nahradil aj staršie typy valbových striech, zároveň sedlovými strechami boli zastrešované aj nadstavané alebo novopostavené domy. Novou krytinou bol plech kladený v pásoch. V 30. rokoch 20. storočia funkcionalizmus vniesol do výstavby na území pamiatkovej zóny nový typ rovnej strechy, ktorá sa používala aj v ďalšom období na administratívnych budovách, ale aj novej bytovej výstavbe v povojnových rokoch. Na historických objektoch pri rekonštrukciách koncom 20. a začiatkom 21. storočia boli zachované typy sedlových striech, avšak väčšinou so zvýšeným hrebeňom umožňujúcim aj využitie podkrovia, plechová krytina bola nahradená prevažne keramickou červenou farebnosťou. Zobytnenie podkrovných priestorov si vyžiadalo ich presvetľovanie vikiermi a strešnými oknami, prípadne ich kombináciou. Pri rekonštrukciách striech boli od úrovne podkrovia odstraňované komínové telesá.

F.1.8. Architektonické, umelecko-historické a výtvarné hodnoty objektov pamiatkového územia

Medzi najstaršie a architektonicky najhodnotnejšie stavby patrí Zvolenský hrad. Archeologickým výskumom v rokoch 1965 - 1968 Štefánia Schönweitzová na nádvorí hradu odkryla základy staršej stavby dlhé 23 m s východo-západnou orientáciou, identifikované ako kaplnka zaniknutej kráľovskej kúrie, s ktorou je stotožňovaný údaj v kráľovskej listine Belu IV. vydanéj 11. septembra 1244 na mieste „in Zolum sub castro Polona“. Na vrchole návršia v rokoch 1370 - 1382 kráľ Ľudovít Veľký dal postaviť hrad, ktorý bol modifikáciou typu talianskeho kastela so 4- krídlou dispozíciou uzatvárajúcou vnútorné nádvorie, na nárožiach s vŕtanutými vežami. V interiéroch 1. nadzemného podlažia prevládajú valené klenby, arkádová chodba západného krídla má krížové klenby s klinovými vyžľabenými rebrami, priestory 2. nadzemného podlažia, v severnom krídle s reprezentačnými priestormi, mali prevažne drevené trámové stropy. Vo východnom krídle bola postavená dvojpodlažná kaplnka s nižším podlažím pre posádku hradu a služobníctvo, vyššie bolo sprístupnené priamo z obytných priestorov paláca. Obranný charakter stavby zdôrazňovali štrbinové strieľne na fasádach 1. nadzemného podlažia, 2. nadzemné podlažie členili 2- a 3- dielne kamenné okná s krížmi. Fasády boli omietnuté omietkou s drsným sťahovaným povrchom, do ktorého bola vŕtaná sieť kvádrovania s červenou linkou.

Na prelome 15. a 16. storočia sa zámok dostal do zálohy bohatého banského podnikateľa Jána Thurzu z Betlanoviec. Počas neskorogotickej prestavby boli prestavané reprezentačné siene na 2. nadzemnom podlaží, okolo nádvoría vybudovaná ochodza na kamenných konzolách, vo vstupoch do kaplnky boli osadené ústupkovité portály. Najvýznamnejšou zmenou bolo vybudovanie vonkajšieho opevnenia s murovanou hradbou po obvode paláca, na nárožiach s kruhovými baštami, pri severovýchodnom so vstupnou hranolovitou bránou, chránenou z vonkajšej strany priekopou. Od roku 1548 prebiehala renesančná prestavba hradu, počas ktorej bol nadstavaný o 1 podlažie ukončené atikou, na nárožiach s vežičkami. V nadstavaných fasádach boli vybudované strieľne, fasády omietnuté omietkou, zdobené sgrafitom. Na prestavbe hradu sa podieľali aj talianski majstri, Giuliovi Ferrarimu je pripisovaná výstavba bastiónu. Juhozápadný bastión, ktorý sa neskôr stal súčasťou mestského opevnenia patrí medzi vyspelé typy fortifikačnej architektúry, budované pre obranu ťažkými strelnými zbraňami. Bol založený na päte hradného svahu, z vnútornej strany so zemným násypom, po obvode s komorami pre delá.

Od roku 1590 v súvislosti s pretrvávajúcim tureckým nebezpečenstvom boli zahájené práce na výstavbe mestského opevnenia najprv úsekom na severnej strane s dvoma nárožnými bastiónmi, ďalej 4 vstupnými mestskými bránami. Súvislý pás hradieb s baštami bol dobudovaný v rokoch 1635 - 1667. Z mestského opevnenia sa v najväčšom rozsahu zachoval severný úsek, východný úsek bol postupne začlenený do formujúcej sa zástavby dnešnej Kozačkovej ulice. Zo západnej línie hradobného múru sa zachoval len krátky úsek za ev. a. v. kostolom s kruhovou baštou.

Barokový sloh časovo spätý s protireformačnými tendenciami nenašiel na území Zvolena širšie uplatnenie. Na hrade nedosiahol architektonické kvality predchádzajúcich prestavieb. Ranobarokové obdobie prezentuje zachovaný súbor plastík od trnavského rezbára Víta Stadlera, ktoré vyhotovil pre oltár hradnej kaplnky. Neskorobaroková prestavba hradu bola dokončená v roku 1784. Počas nej veľké reprezentačné miestnosti boli upravené na menšie dvorany, v obvodových múroch boli prerazené nové otvory. Závažnejšia prestavba zasiahla hradnú kaplnku, ktorej neskorogotický dvojpodlažný priestor bol odstránením klenieb zjednotený, zaklenutý plackovými klenbami s ústrednou kopulou. Na západnej strane bola vybudovaná empora, záver svätyne zmenený na polygonálny s novou kryptou. Steny boli architektonicky členené vysokými pilastrami. Po zlomení odporu šľachty voči habsburgovskému trónu, vrcholiaceho v niekoľkých vlnách

stavovských povstaní, prejavom konsolidácie spoločenských pomerov a lojálnosti voči kráľovskej korune bolo aj zriadenie galérie rímskych cisárov v západnom krídle zámku so 78 portrétmi panovníkov od rímskeho cisára Gratiana (368 - 383) až po Karola IV. (1711-1740), ktorú na hrad získali Esterházyovci.

Do obdobia medzi rokmi 1250 - 1280 spadá výstavba rím.-kat. kostola sv. Alžbety na námestí. Pri prestavbe v rokoch 1350 - 1395 bola svätyňa jednoloďového kostola prestavaná, ukončená polygonálnym záverom, zaklenutá rebrovou klenbou s hruškovitým profilom rebier, zbiehajúcich sa vo vrchole do okrúhlych svorníkov a dosadajúcich na kružbové pätky. Zo severnej strany svätyne bola pristavaná sakristia, na južnej strane kostola kaplnka. V 30. rokoch 15. storočia bola k severnej fasáde lode pristavaná ďalšia kaplnka, rozšírená na radnicu. Radnica sa už v roku 1465 spomína ako praetorium. V roku 1511 bola realizovaná finančne náročná prestavba objektu. Radnica mala na 1. nadzemnom podlaží 4- priestorové členenie, na 2. podlaží reprezentačnú miestnosť, archív a malé átrium. Loď kostola, pôvodne prestropená rovným dreveným trámovým stropom, bola v roku 1648 počas užívania kostola evanjelikmi zaklenutá sieťovými hrebienkovými klenbami, po obvode lode kostola vybudovali empory. Na západnej strane kostola bola postavená veža na hornom podlaží s renesančnou ochodzou. Radnica plnila svoju funkciu do 18. storočia, odvtedy slúžila ako sýpka, v roku 1882 bola asanovaná. Radnica sa presťahovala do domu na západnej strane radovej zástavby námestia.

V interiéri kostola sa zachovala renesančná kamenná krstiteľnica zo začiatku 17. storočia a renesančný epitaf. Interiér kostola dotvárajú časti pôvodného mobiliáru s hlavným oltárom Piety z roku 1693 a bočnými oltármi sv. Jozefa a Panny Márie Regenburskej zo začiatku 18. storočia, organ z 2./2 18. storočia, z rovnakého obdobia pochádzajú aj vstupné dvere. Medzi mladšie súčasťi mobiliáru patria kostolné lavice z 19. storočia.

Prebudovaním dvojpodlažného tzv. Bossányiovského domu vznikol krátko po vydaní tolerančného patentu v roku 1785 prvý zvolenský evanjelický kostol, ktorého podobu poznáme len z kresby G. Stadtruckera. V roku 1856 bola ku kostolu pristavaná veža. Pôvodný kostol bol prestavaný v rokoch 1921 - 1923 v eklektickom slohu, v roku 1923 bola dokončená aj výstavba novej fary vo farskej záhrade.

Na rozdiel od Banskej Bystrice, kde vlastníctvo domu priamo na námestí bolo odrazom ekonomicko-spoločenského postavenia vlastníka, obytná architektúra zvolenského námestia je prejavom výraznejšej sociálnej diferenciacie obyvateľstva. Na jednej strane tu v priebehu 16. storočia vyrastali poschodové meštianske domy palácového charakteru popri prevahe jednopodlažných roľnícko-remeselníckych domov. V niektorých domoch bolo sondážnym výskumom potvrdené staršie jadro zo začiatku 16. storočia s 2-podlažným 2- osovým podpivničeným domom (Námestie SNP 48, 23). Exteriérové omietky boli charakteristické povrchovým spracovaním s drsným povrchom, na nárožiach s plošným tmavočerveným maľovaným striedavým kvádrovaním. Architektonické články sa zachovali ojedinele v podobe jednoduchých armovaní po obvode so skosenými hranami.

Ďalšiu renesančnú vývojovú fázu meštianskych domov charakterizuje rozširovanie o ďalšie trakty kolmé na uličnú čiaru. Zastavaním voľnej plochy vznikali domy prechodového alebo prejazdového typu, pričom ústredná komunikácia - chodba alebo prejazd boli klenuté valenými alebo valenými lunetovými klenbami. Architektonicky hodnotnejšiu skupinu tvoria šírko orientované patricijské domy so samostatným vstupom do dvora cez preluku medzi domami (Námestie SNP 32, 34,51, bývalý Thurzov dom), v mnohých prípadoch uzavretú murovanou brámkou.

Renesančnými valenými lunetovými klenbami boli klenuté prevažne aj ostatné priestory

1. nadzemného podlažia, stále však prevažujú drevené trámové stropy. V zadných priestoroch 2. nadzemného podlažia boli osadené prevety (Námestie SNP 48, bývalý Thurzov dom). Architektonické články – okná a portály mali skosené hrany v spodnej tretine ostení s plamienkami, portály sedlové s pretínajúcimi prútmí (Námestie SNP 48), s dvojicou oblúčkov na preklade (Námestie SNP 48), bohato profilované ustupujúce portály (Námestie SNP 31). Renesančné stavebné úpravy meštianskych domov sa zamerali na prestavbu existujúcich priestorov, zaklenutie dovtedy neklenutých priestorov valenými lunetovými klenbami. Neskororenesančné klenby majú hrany vyťahnuté do hrebienkov (Námestie SNP 48), v strede kríženia so štukovými rozetami (Námestie SNP 48). Výraz fasád orientovaných do námestia sa zmenil svojou farebnosťou, bielo - červená farebnosť priečelí so sieťou maľovaného kvádrovania (Námestie SNP 31) ustupuje fasádam s bielo–šedo-čiernou výmaľbou. Renesančné fasády sa zachovali len ojedinele, dominujúcim prvkom je náročné kvádrovanie s čiernou obvodovou páskou, esovkový maľovaný kordónový a korunný pás (Námestie SNP 48). Na fasádach domov sa objavujú nové architektonické prvky - arkiere pravouhlého (Námestie SNP 51, bývalý Thurzov dom) alebo kruhového pôdorysu (Námestie SNP 36) na kamenných krakorcoch.

Zvýšené nároky na bývanie a hospodárske zázemie, ale aj veľké požiare v rokoch 1703 a 1708, spôsobené povstaleckými vojskami, sa prejavili v prestavbách a opravách meštianskych a remeselníckych domov, ako aj dostavbách dvorových krídiel smerom do hĺbky parciel. V nadväznosti na obytný trakt boli budované prevažne 1- podlažné dvorové krídla s priestormi radenými za sebou. Priestory 2- podlažných dvorových krídiel boli sprístupnené z drevenej pavlače (Námestie SNP 48), ktorá bola pri barokovej prestavbe nahradená arkádou na štvorcových pilieroch. Honosnejšie meštianske domy na námestí sa zachovali vo výraze z konca 19. resp. zo začiatku 20. storočia, kedy boli priečelia prefasádované v duchu dobových tendencií. Dovtedy prevažne plošné riešenie nahradila plastická výzdoba s profilovanými kordónovými a korunnými rímsami, omietkovými šambránami okolo okenných otvorov a vstupov. Nové členenie prevažne rešpektovalo pôvodný rytmus fasád, okenné otvory sa však zväčšovali, na 1. nadzemnom podlaží v miestach starších okenných otvorov vznikali nové vstupy do obchodných priestorov priamo z námestia.

Medzi jeden z najcennejších meštianskych domov na Námestí SNP patril Thurzov dom, ktorý vlastnil. Dvojpodlažný 3- osový podpivničený dom predstavoval na Slovensku ojedinelý typ palácovej architektúry z obdobia doznievania gotického slohu a nástupu renesancie. Samostatne stojaci dvojpodlažný, čiastočne podpivničený dom mal prejazd. Reštaurátorským výskumom (akad. mal. Vladimír Úradníček) boli na všetkých fasádach objektu zistené neskorogotické okná s diamantovými a torčovanými pätkami rôznej formy. Na 2. nadzemnom podlaží boli odkryté portály s bohatou profiláciou - portál záclonového typu s vročením 1537 a portál s pretínajúcimi oblúčkami s monogramom THO a v nadpraží s profilovanou rímsou. Priestory neskorogotického domu boli prestropané drevenými trámovými stropmi. V neskororenesančnej stavenej etape došlo k rozšíreniu objektu zastavaním voľnej preluky na severnej strane, na 2. nadzemnom podlaží hlavnej fasády bol vybudovaný arkier na krakorcoch, v interiéri túto prestavbu dokumentovali viaceré lunetové klenby.

Z renesančných domov svojou architektúrou vyniká aj patricijský dom, tzv. Finkova kúria s neskorobarokovou upravenou šírko orientovanou fasádou členenou širokým rizalitom.

Do obdobia neskorej gotiky zaraďujeme výskyt tzv. zelených izieb, ktorý bol reprezentačným prejavom mešťanov a šľachty. Tento vegetatívny štýl so spleťou zelených akantových rozvilín bol častokrát kombinovaný so zvieratami, mravoučnými a žartovnými scénami, ale aj biblickými scénami. Podľa doteraz realizovaných výskumov

rozšírenie tohto typu neskorogotickej výmalby nebolo na našom území ojedinelé.

Popri freskách zvolenského zámku ďalší okruh vysokej výtvarnej úrovne predstavujú fresky z bývalého farského domu, v súčasnosti inštalované ako transfery v expozícii Slovenskej národnej galérie na Zvolenskom hrade. Fresky na 1. nadzemnom podlaží so scénami zo starovekých eposov a bájok s mravoučným, ale aj humorným podtextom zobrazujú lovecký výjav s dvoma lovcami (Poľovačka na jeleňa), návrat zajacov z poľovačky, nesúcich uloveného poľovníka na žrdi (Poľovačka zajacov), hru zvierat na hudobných nástrojoch (Zvierací koncert), výuku zvierat (Vlk a lišiak učia spievať husi), ale aj žánrový výjav (Bitka mužov hrajúcich kocky). Interiér 2. nadzemného podlažia dotvárali fresky so sakrálnou tematikou (Sv. Alžbeta, christologický cyklus). K tomuto typu malieb môžeme priradiť aj maľbu na klenbe prejazdu zvolenského hradu.

Na základe pamiatkových hodnôt, architektonických hodnôt vo vzťahu ku zástavbe jednotlivých súborov pamiatkového územia boli objekty zaradené do kategórií s požiadavkou na diferencovaný prístup pri ich obnove a prezentácii podľa hodnotových kritérií na:

- národné kultúrne pamiatky
- objekty vytipované na zápis do ÚZPF
- objekty vytipované na zrušenie PO
- objekty dotvárajúce historické prostredie
- objekty, ktoré nie sú v pamiatkovom území rušivé
- objekty, ktoré sú v pamiatkovom území rušivé

F.1.8.1. Národné kultúrne pamiatky v pamiatkovej zóne

tabuľka č. 1/1

číslo/ index ÚZPF	adresa	súpisné číslo	poradové číslo	parcelné číslo	unifikovaný názov kultúrnej pamiatky	unifikovaný názov pamiatkového objektu (u NKP bližšie určenie)
1130/1					mestské opevnenie	múr hradbový
1130/2	západne od ev. a. v. kostola				mestské opevnenie	bašta kruhová
1132/1	Námestie SNP			1242/1	kostol a park	kostol r. k. sv. Alžbety
1132/2	Námestie SNP			2851/1, 2853, 2854	kostol a park	park, prekategorizovanie južnej časti na sadovnícke úpravy, Štúrov park ako samostatná KP
1133/0	Námestie SNP	54		1	kostol ev. a. v.	
1190/0	Námestie SNP			2851/1	pomník	padlí 2. sv. v.
1134/0	Námestie SNP	21	31	1058	dom meštiansky	bývalá radnica
1136/0	Námestie SNP	22	33	1059	dom meštiansky	
1135/0	Námestie SNP	23	35	1061	dom meštiansky	
1138/0	Námestie SNP	24	37	1065	dom meštiansky	
1137/0	Námestie SNP	25	39	1066/1	dom meštiansky	Ricottiho
1142/0	Námestie SNP	36	51	1070/9	dom meštiansky	
1140/0	Námestie SNP	70	36	1250/1	dom meštiansky	Cibuľa
1139/0	Námestie SNP	71	34	1256/1	dom meštiansky	

číslo/ index ÚZPF	adresa	súpisné číslo	poradové číslo	parcelné číslo	unifikovaný názov kultúrnej pamiatky	unifikovaný názov pamiatkového objektu (u NKP bližšie určenie)
10684/0	Námestie SNP	75	26	164	dom bytový	Wittmannov
10685/0	Námestie SNP	28	74	170	dom meštiansky	Arvay
10770/1	Námestie SNP	26	41	1067/2	dom meštiansky	Bayerov
10770/2	Námestie SNP	26	41	1067/3	dom meštiansky	parcelačný múr
10686/1	Námestie SNP	72	32	1257	domy meštianske	dom meštiansky Ďuriančik
10686/2	Námestie SNP	72	32	173	domy meštianske	dom meštiansky Ďuriančik
1143/0	Námestie SNP	41	59	1138/2	dom patricijský	Finkova kúria
1129/1	Námestie SNP			301	hrad s areálom	palác
1129/2	Námestie SNP			301	hrad s areálom	kaplnka hradná
1129/3	Námestie SNP			301	hrad s areálom	nádvorie vnútorné
1129/4	Námestie SNP			301	hrad s areálom	studňa hradná
1129/5	Námestie SNP			301	hrad s areálom	brána opevnenia
1129/6	Námestie SNP			301	hrad s areálom	stavba
1129/7	Námestie SNP			301	hrad s areálom	stavba
1129/8	Námestie SNP			301	hrad s areálom	múr hradbový
1129/9	Námestie SNP			301	hrad s areálom	bašta východná
1129/10	Námestie SNP			301	hrad s areálom	bašta juhovýchodná
1129/11	Námestie SNP			301	hrad s areálom	bašta západná
1129/12	Námestie SNP			301	hrad s areálom	bašta severozápadná
1129/13	Námestie SNP			301	hrad s areálom	nádvorie vonkajšie
1129/14	Námestie SNP			301	hrad s areálom	park, prekategorizovanie na sarovnícke úpravy
1129/15	Námestie SNP			301	hrad s areálom	studňa hradná park
1192/1	Sládkovičova	93	10	107/1	banka a PT	banka partizánsky štáb
1192/2	Sládkovičova	93	10	107/1	banka a PT	pamätná tabuľa
1194/1	Divadelná	1234	5	1239	tlačiareň a PT	tlačiareň
1194/2	Divadelná	1234	5	1239	tlačiareň a PT	pamätná tabuľa
1195/1	Divadelná	1727	3	1241	divadlo a PT	divadlo
1195/2	Divadelná	1727	3	1241	divadlo a PT	pamätná tabuľa

b. Národné kultúrne pamiatky mimo pamiatkovej zóny

tabuľka č. 1/2

číslo/ index ÚZPF	adresa	súpisné číslo	poradové číslo	parcelné číslo	unifikovaný názov kultúrnej pamiatky	unifikovaný názov pamiatkového objektu (u NKP bližšie určenie)
1193/0	K. Kozáčka	829	2	185/5	banka	Legiobanka
1187/0				1196	cintorín	sovietska armáda
1188/0				1195	cintorín	padlí v SNP

číslo/ index ÚZPF	adresa	súpisné číslo	poradové číslo	parcelné číslo	unifikovaný názov kultúrnej pamiatky	unifikovaný názov pamiatkového objektu (u NKP bližšie určenie)
1186/1				4565/1	cintorín	rumunská armáda
1186/2				4565/1	pomník	rumunská armáda
2891/1				4565/1	cintorín	symbolický
2891/2				4565/1	cintorín	pomník obete SNP
1191/1	Leninova	497	2	2755	dom pamätný	dom pamätný vojenský štáb
1191/1	Leninova	497	2	2755	dom pamätný	tabuľa pamätná vojenský štáb
1196/1	T. G. Masaryka	853	20	673	gymnázium a PT	gymnázium bývalá partizánska nemocnica
1196/2	T. G. Masaryka	853	20	673	gymnázium a PT	pamätná tabuľa
1200/0	Jesenského		29	2677/22	nápis pamätný	
1189/0				647	náhrobník	zavraždení občania
1198/0					miesto pamätné	tabuľa pamätná
2732/1				641/1	vlak pancierový	vlak pancierový
2732/2				5342/1	vlak pancierový	vozeň pancierový
1131/1				2973	hrad s areálom	palác hradný
1131/2				2973	hrad s areálom	hradná priekopa
1131/3				2973	hrad s areálom	veža hradná
1131/4				2973	hrad s areálom	brána opevnenia

F.1.8.2. Objekty vytipované na zápis do ÚZPF

adresa	súpisné číslo	poradové číslo	parcelné číslo	popis	využitie, zaužívaný názov	dôvod návrhu
Štúrova	949	7	21/1	knižnica, budova z roku 1928, na hlavnej fasáde so znakmi jednotlivých remesiel	Remeselnícky dom	povojnová architektúra, zachovaná bez výraznejších zásahov
K. Kozáčka	534	25	1238	administratívna budova z prelomu 19. a 20. storočia s historizujúcou fasádou, na nároží s vežičkou	Správa budov MO	budova z prelomu storočia, historizujúca fasáda zachovaná bez zmien

F.1.8.3. Objekty vytipované na zrušenie pamiatkovej ochrany

číslo/ index ÚZPF	adresa	súpisné číslo	poradové číslo	parcelné číslo	unifikovaný názov kultúrnej pamiatky	unifikovaný názov pamiatkového objektu (u NKP bližšie určenie)	dôvod návrhu
1195/1	Divadelná	1727	3	1241	divadlo a PT	divadlo	pri komplexnej rekonštrukcii divadla časť budovy asanovaná, ďalšia značne prestavaná, fasády budú naďalej chránené v rámci pamiatkového územia
1195/2	Divadelná	1727	3	1241	divadlo a PT	pamätná tabuľa	

F.1.8.4. Objekty dotvárajúce historické prostredie

Túto menej početnú skupinu tvoria krátke úseky radovej zástavby objektov po obvode Námestia SNP - v jeho juhozápadnej časti od nárožného domu Živeny smerom ku ev. a. v. kostolu, meštianske domy južne od nárožného domu pri Ulici 29. augusta a južne od obchodného domu PRIOR.

Objekty dotvárajúce historické prostredie sú vyznačené v grafickej časti Urbanisticko-historického výskumu, výkres V 2.

F.1.8.5. Objekty, ktoré nie sú v pamiatkovom prostredí rušivé

Objekty, ktoré nie sú v pamiatkovom prostredí rušivé tvoria, čo sa týka počtu, pomerne rozsiahlu skupinu.

Objekty, ktoré nie sú v pamiatkovom prostredí rušivé, sú vyznačené v grafickej časti Urbanisticko-historického výskumu, výkres V 2.

F.1.8.6. Objekty, ktoré sú v pamiatkovom prostredí rušivé

adresa	súpisné číslo	poradové číslo	parcelné číslo	názov objektu- využitie	dôvod
BLOK Študentská- Námestie SNP- T.G.Masaryka- M.R.Štefánika					
M. R. Štefánika	295	2	78/1	administratívna budova ŽSR	pôdorys nerešpektujúci pôvodnú historickú urbanistickú štruktúru, hmotovopriestorová skladba, veľkoobjemná architektúra bez členenia
Námestie SNP			67/2-6	garáže	pôdorys nerešpektujúci pôvodnú historickú urbanistickú štruktúru, nekvalitná architektúra

adresa	súpisné číslo	poradové číslo	parcelné číslo	názov objektu- využitie	dôvod
Námestie SNP			11/2-7	garáže	pôdorys nerešpektujúci pôvodnú historickú urbanistickú štruktúru, nekvalitná architektúra
Námestie SNP			12/2,12/5,13,14	dvorová zástavba	pôdorys nerešpektujúci pôvodnú historickú urbanistickú štruktúru, nekvalitná architektúra
Študentská			40/8-10	vysokopodlažný bytový panelový dom	pôdorys nerešpektujúci pôvodnú historickú urbanistickú štruktúru, hmotovopriestorová skladba, veľkoobjemná architektúra bez členenia, neprimeraná podlažnosť
M. R. Štefánika			40/1-7	vysokopodlažný bytový panelový dom	pôdorys nerešpektujúci pôvodnú historickú urbanistickú štruktúru, hmotovopriestorová skladba, veľkoobjemná architektúra bez členenia, neprimeraná podlažnosť
BLOK Ulica 29. augusta- Námestie SNP-Štúrova- M.R.Štefánika vrátane Námestia Slobody					
			1062/2-5 1062/8-9 1068/5-9 1068/19-21 1088/9-13 doplniť	garáže	pôdorys nerešpektujúci pôvodnú historickú urbanistickú štruktúru, nekvalitná architektúra
			1070/1-7 1070/11-12 1070/13-18 1070/19-30 1101/2-3	garáže	pôdorys nerešpektujúci pôvodnú historickú urbanistickú štruktúru, nekvalitná architektúra
BLOK Kubíniho - Námestie SNP-Ulica 29. augusta- M.R.Štefánika					
			1132/5-8 1132/19-24 1132/8-14,23	garáže	pôdorys nerešpektujúci pôvodnú historickú urbanistickú štruktúru, nekvalitná architektúra
BLOK Kubíniho – K.Kozáčka- Divadelná- Námestie SNP					

adresa	súpisné číslo	poradové číslo	parcelné číslo	názov objektu- využitie	dôvod
Námestie SNP			1216/2	poisťovňa Allianz	pôdorys nerešpektujúci pôvodnú historickú urbanistickú štruktúru, hmotovopriestorová skladba, veľkoobjemná architektúra bez členenia, neprimeraná podlažnosť
Námestie SNP			1216/32	bytový panelový dom	pôdorys nerešpektujúci pôvodnú historickú urbanistickú štruktúru, hmotovopriestorová skladba, veľkoobjemná architektúra bez členenia, neprimeraná podlažnosť
			1215/33-53 1223/ 1223/	garáže	pôdorys nerešpektujúci pôvodnú historickú urbanistickú štruktúru, nekvalitná architektúra
Námestie SNP			1216/9	administratívna budova	pôdorys nerešpektujúci pôvodnú historickú urbanistickú štruktúru, hmotovopriestorová skladba, veľkoobjemná architektúra bez členenia
Námestie SNP			1223/2 1223/57	administratívna budova OÚ	pôdorys nerešpektujúci pôvodnú historickú urbanistickú štruktúru, hmotovopriestorová skladba, veľkoobjemná architektúra bez členenia
BLOK Divadelná- K.Kozáčka- Sládkovičova- Námestie SNP					
K. Kozáčka			161/2	Dom služieb	pôdorys nerešpektujúci pôvodnú historickú urbanistickú štruktúru, hmotovopriestorová skladba
Námestie SNP			130	meštiansky dom	nevhodná atika
Námestie SNP			163/2	obchodný dom PRIOR	pôdorys nerešpektujúci pôvodnú historickú urbanistickú štruktúru, hmotovopriestorová skladba, veľkoobjemná architektúra

F.1.9. Prehľad archeologických nálezísk s ich stručnou charakteristikou a upozornenia na predpokladané miesta archeologických nálezov staršieho osídlenia

Archeologické náleziská na území pamiatkovej zóny

NÁMESTIE SNP

Námestie SNP č. 11, parcelné číslo 66/1 - dvorná časť domu- výskum v roku 2005. Nálezy muriva mestských hradieb postavených v rokoch 1541 – 1667 a to základového, položeného do hĺbky 140 cm o šírke 105 – 112 cm, ako aj nadzákladového muriva do výšky 290 cm o hrúbke 95 cm. Podarilo sa odhaliť aj stopy po drevenej konštrukcii ochodze hradieb. Okrem nehnuteľných nálezov pochádza odtiaľto aj súbor fragmentov luxusnej bielej keramiky zo 17. storočia ako aj neskorostredoveké a renesančné kachlice (16. – 18. storočie).

Námestie SNP č. 34/70 – parcelné číslo 1256/1, prieskum v roku 1981.

Na tejto parcele boli zistené stopy osídlenia z 8. – 13. storočia ako aj osídlenia z 15. – 18. storočia.

Námestie SNP Kostol sv. Alžbety – č. ÚZPF 1132/1 parcelné číslo 1242/1 – interiér kostola archeologicky neskúmaný.

Predpokladajú sa nálezy súvisiace so vznikom kostola, ktorý podľa písomných prameňov vznikol niekedy v rokoch 1205 – 1235, ktoré by presnejšie datovali čas jeho vzniku vzhľadom na to, že reštaurátorským prieskumom sa zistili neskororománske prvky. Rovnako sa predpokladá, že výskumom by bolo možné lokalizovať polohu zaniknutej kaplnky Božieho tela.

Námestie SNP – parcelné číslo 2851/1 – archeologický výskum v roku 2002.

Na severný múr kostola sv. Alžbety nadväzujú základy zaniknutej radnice z 15. storočia (cca 1420 – 1430). Stavba mala niekoľko stavebných etáp, zachytených počas výskumu. Ide o prestavbu v roku 1511, ako aj barokové úpravy. Tie boli zachytené v podobe tehlovej dlažby. Archeologický výskum okrem muriva zaznamenal staršie hroby, ktoré časovo predchádzali stavbe.

Námestie SNP plocha okolo kostola sv. Alžbety – parcelné číslo 2851/4 – cintorín kostola sv. Alžbety skúmaný v roku 2003 (severná časť), 2004 a 2005 (východná časť).

Výskumom boli odkryté stredoveké hroby v severnej časti porušené výstavbou radnice, ako aj stredoveké a postmedieválne hroby in situ vo východnej a severovýchodnej časti. Pokračovanie cintorína sa predpokladá po celom obvode kostola aj mimo skúmanú plochu. Južne od kostola, v priamom dotyku neskororenesančnej kaplnky s barokovou úpravou, boli počas zatiaľ nedokončeného výskumu v roku 2005 zachytené základy možno viacerých stavieb, v súčasnom stave výskumu nedatovaných a neinterpretovaných.

Námestie SNP plocha – parcelné číslo 2851/4 – výskum v roku 2005.

Výskumom sa zachytila mestská studňa ako aj okruhliaková dlažba a fragmenty keramiky z doby slovanskej naznačujúce ranostredoveké sídlisko.

Námestie SNP je charakteristické koncentráciou archeologických nálezísk. A to aj vo vnútri zastavaných parciel ako aj na voľnej ploche námestia. Z tohto dôvodu je nevyhnutné vykonávať v predstihu zemných prác archeologické výskumy, a to na ploche námestia, ako aj vo vnútroblokoch a dvoroch.

Bašta medzi Námestím SNP a Štefánikovou ulicou, č. ÚZPF 1130, parcelné číslo 5261/1 – bašta mestského opevnenia, pamiatkový prieskum v roku 1987.

Stojaca architektúra postavená pravdepodobne v polovici 17. storočia, archeologicky nepreskúmaná.

SLÁDKOVIČOVA ULICA

Sládkovičova ulica č. 2 – parcelné číslo 115 – výskum v 40. rokoch 20. storočia.

Nálezy pozostatkov hrnčiarskej dielne v podobe sutín a obhorených drevených trámov ako aj súboru keramických nádob datovaných do 16. – 17. storočia.

Okrem parcely č. 115 nie je plocha v tejto ulici preskúmaná. Vzhľadom na polohu v priestore v blízkosti zámku sa tu môžu vyskytovať nálezy súvisiace s počiatkami

stredovekého mesta. Preto je potrebné aj na ploche tejto ulice vykonávať v predstihu stavebnej aktivity archeologický výskum.

TRHOVÁ ULICA

Trhová ulica priestor komunikácie – č. ÚZPF 1130, parcelné číslo 5205/1 – archeologický výskum v roku 1998.

Výskum odkryl zvyšky hradobného múru mestského opevnenia z lomového kameňa o šírke muriva v základovej časti o šírke 110 – 113 cm v nadzákladovej časti 90 cm. Ide o súčasť mestského opevnenia postaveného v rokoch 1541 – 1667. Na vonkajšie líce hradby nasadala neznáma prístavba, ktorá pravdepodobne súvisela s obrannou funkciou hradieb.

DIVADELNÁ ULICA

Divadelná ulica – č. ÚZPF: 1130, pešia aj cestná komunikácia východný okraj parcely číslo 5203 – záchranný výskum v roku 2001.

Križom popod dnešné komunikácie prebieha hradobný múr mestského opevnenia. Pod plochou cestnej komunikácie sa javili základové murivá stavby súvisiacej s hradbami. Samotná stavba nebola kvôli jestvujúcej ceste preskúmaná. Brána súvisí s opevnením mesta postaveným v rokoch 1541 – 1667. Nálezy súvisia s obdobím pred asanáciou objektu.

ŠTUDENTSKÁ ULICA

Študentská ulica, pešia a cestná komunikácia, č. ÚZPF: 1130, parcela číslo 5260/1 – výskum v roku 2000.

Uličné komunikácie v celej šírke pretínal múr mestského opevnenia postaveného v rokoch 1541 – 1667. Zachytené bolo základové murivo v šírke 110 – 113 cm ako aj časť nadzákladového muriva o šírke 90 cm.

V ploche Študentskej ulice najmä v dvoroch južnej strany ulice je vysoká pravdepodobnosť pokračovania sídliska čiastočne preskúmaného na rohu ulice T. G. Masaryka a M. R. Štefánika. Keďže pravdepodobne ide o nálezy z počiatkov stredovekého mesta, je nutné realizovať tu archeologický výskum v predstihu každej stavebnej aktivity.

ULICA Ľ. KUBÍNYIHO

Na harajchu v priestoroch dnešných mliekarní je doložený novoveký cintorín, ktorý možno zasahoval aj do pamiatkovej zóny. Jeho vznik nie je presne datovaný, ale uvažuje sa o neskorom 15. storočí. V priestore cintorína sa nachádzala aj kaplnka. Cintorín je archeologicky nepreskúmaný. Prevažne zničený výstavbou mliekarní. Kvôli doriešeniu otázok spojených s týmto cintorínom je potrebné realizovať archeologický výskum tejto polohy v predstihu každej stavebnej aktivity.

ULICA T. G. MASARYKA ULICA a ULICA M. R. ŠTEFÁNKA

Nárožie ulíc T. G. Masaryka a M. R. Štefánika – parcelné číslo 78/4 – výskum v roku 1992.

V priestore stretu dvoch ulíc boli objavené zvyšky ranostredovekého a vrcholnostredovekého osídlenia datovaného nálezmi keramiky do obdobia 9. – 10.

a 12. – 14. storočia. Je predpoklad, že plocha sídliska pokračuje cez susedné parcely. Ide asi o okrajovú časť sídliska zisteného v priestore Technickej univerzity.

Nálezy na parcele č. 78/4 pravdepodobne súvisia s počiatkami stredovekého mesta. Pre získanie konkrétnejšej predstavy o charaktere osídlenia v tomto období je dôležitá realizácia archeologického výskumu v predstihu stavebnej aktivity v priestore terasy nad pôvodným korytom Hrona, teda na ulici T. G. Masaryka, ako aj v južnej časti ulice M. R. Štefánika.

HRADNÉ NÁVRŠIE

I. Zámok, č. ÚZPF 1129/ 1 - 15, parcelné čísla 301, 303 – výskum v rokoch 1965 – 1968.

Gotický zámok postavený na spôsob talianskych mestských kastelov pravdepodobne v druhej polovici 14. storočia, prestavaný a doplnený o opevnenie v 15. storočí. Posledné prestavby v barokovom slohu a prístavba delového bastiónu sa datuje do obdobia 17. – 18. storočia. Archeologickým výskumom bola v juhozápadnej časti vnútorného nádvorja objavená staršia sakrálna stavba pravdepodobne spreď polovice 13. storočia. Zvyšky rozrušených hrobov sa našli pri rekonštrukčných prácach. Okrem staršej stavby archeologický výskum odkryl aj zvyšky barokového schodišťa v juhovýchodnom nároží nádvorja. Pred západným a severným krídlom boli zachytené základy renesančnej arkády. V podjazde v severnom krídle bola vykopaná stredoveká kanalizácia z tesaných kamenných kvádrov prestavaná pri barokovej prestavbe. Na vonkajšom nádvorí boli objavené tri vrstvy dlažby, pričom najstaršia je z obdobia 15. – 16. storočia. V časti vonkajšieho nádvorja za kaplnkou boli objavené gotické oporné piliere kaplnky ako aj murivo, ktoré bolo interpretované ako pozostatok staršieho opevnenia z tretej tretiny 14. storočia.

II. Hradné návršie – parcelné číslo 306/1, 306/2 – obhliadka v roku 1960.

Obhliadkou boli zistené v svahu hradnej vyvýšeniny základy podzemnej chodby pravdepodobne hradnej kanalizácie z obdobia baroka a snáď aj stopy gotickej kanalizácie, ktorá bola zachytená v podjazde severného krídla zámku. Na základe amatérskych nálezov sa predpokladá existencia nepoškodených vrstiev z praveku aj zo stredoveku spreď 14. storočia.

III. Hradné návršie – parcelné čísla 5304, 291/1, 291/2, 291/3, 291/5 – zatiaľ neskúmané časti hradného pahorku.

Predpokladá sa okrajová časť staršieho osídlenia pahorku.

Na ploche zámku ako aj návršia je nutné vykonať archeologický výskum v predstihu každej stavebnej aktivity, keďže sa tu predpokladá a čiastočne je doložené osídlenie predchádzajúce stavbe gotického kastelového hradu.

Na ploche pamiatkovej zóny mesta Zvolen sa nachádzajú viaceré známe archeologické lokality prevažne z obdobia stredoveku. Vzhľadom na skutočnosť, že dodnes nepoznáme skutočný rozsah týchto lokalít, je potrebné v záujme zachovania a dokumentácie hnutelných aj nehnuteľných archeologických nálezov realizovať archeologický výskum v predstihu každej stavebnej aktivity a výkopových prác na celej ploche pamiatkovej zóny.

Archeologické lokality mimo PZ Zvolen

PALEOLIT

Paleolitické lokality z katastra Zvolena sú v súčasnom stave bádania nepreskúmané, sú zaevidované len na základe prospekcie.

Medzi hliniskami – nálezisko pravdepodobne zo stredného paleolitu, zastúpené ojedinelým nálezom rádiolaritového jadra.

Bakova jama – Vartovka, kóta 411 – paleolitické sídlisko doložené nálezmi kamenných artefaktov. Zber uskutočnili Dr. J. Bárta, J. Ševčík, M. Pinková v roku 1977.

Strážnica, kóta 389 – nálezisko na základe kamenných úštepov pravdepodobne z obdobia paleolitu. Zber Dr. J. Bárta, J. Ševčík, M. Pinková v roku 1977.

Ostrožná ľavobrežná terasa Slatiny, kóta 375 – nálezisko na základe kamenných úštepov pravdepodobne z obdobia paleolitu. Zber Dr. J. Bárta, J. Ševčík, M. Pinková v roku 1977.

Západ, pri križovatke – nálezisko na základe kamenných úštepov pravdepodobne z obdobia paleolitu. Zber Dr. J. Bárta, J. Ševčík, M. Pinková v roku 1977.

NEOLIT

Pod Dráhy – archeologický výskum v roku 1980, 1995 odokryl sídliskové nálezy kultúry s lineárnou keramikou.

Haputka – archeologický výskum v roku 2000. Výskumom bola objavená keramika kultúry s lineárnou keramikou súvisiaca s osídlením tejto polohy.

Podborová – Viacerými záchrannými výskumami boli odkryté sídliskové objekty kultúry s lineárnou kultúrou.

Úsek Zvolen – Budča – Hronská Dúbrava – Prospekciou v roku 1982 bolo na tomto úseku objavené pohrebisko(?) z obdobia neolitu(?), zatiaľ bez výskumu a tým aj kultúrneho zaradenia.

ENEOLIT

Pod Dráhy – archeologický výskum v roku 1980, 1995 odhalil sídliskové nálezy badenskej kultúry.

Podborová – záchranný archeologický výskum v roku 1941 odkryl žiarové hroby badenskej kultúry. Viaceré záchranné výskumy dokázali aj sídlisko tejto kultúry.

Borová hora – výšinné sídlisko badenskej kultúry. Nálezy z roku 1955.

Lieskovec – Hrádok – Opevnené výšinné sídlisko neskorej badenskej kultúry. Skúmané od roku 1997.

Veľká Stráž – opevnené výšinné sídlisko badenskej kultúry skúmané zisťovacím archeologickým výskumom v roku 2000.

Pustý hrad – výšinné sídlisko s nevýraznými stopami po eneolitickom osídlení neskorou badenskou kultúrou. Lokalita je skúmaná od roku 1992.

DOBA BRONZOVÁ

Pod bralami – sídlisko lužickej kultúry s nálezom piatich pecí súvisiacich so sídliskovými objektmi, skúmané v roku 1981.

Pod Dráhy – archeologický výskum v roku 1980, 1995 odokryl sídliskové nálezy lužickej kultúry.

Haputka – Archeologický výskum v roku 2000. Nájdené boli zbytky architektúry. Ide o obytnú chatu lužickej kultúry.

Pustý Hrad – Výšinné sídlisko s obvodovým valovým opevnením. Archeologický výskum prebieha od roku 1992. Na svahu hradu zvažujúcom sa do údolia Hrona sa našlo viacero depotov.

Balkán – Krivá Púť – Nálezisko súvisiace osídlením pôvodnej terasy Hrona. Pohrebisko lužickej kultúry súvisiace asi so sídliskom v polohe Pod bralami. Koncentrácia bronzových depotov. Archeologický výskum v roku 1954, 1986 a 1989, 1999.

Tepličky – prieskum v roku 1980 a výskum v roku 2005. Nevýrazné osídlenie lužickej kultúry.

Lieskovec – Hrádok – archeologický výskum od roku 1997. Na lokalite bolo objavené výšinné opevnené sídlisko lužickej kultúry.

Podborová – výskum v roku 2002 preukázal osídlenie lužickou kultúrou.

Borová Hora – Amatérske výskumy v 19. storočí ako aj výskum v roku 1955. Na základe nálezov sa predpokladá osídlenie lužickou kultúrou.

DOBA LATÉNSKA

Pod bralami – sídlisko lužickej kultúry s nálezom sídliskového objektu, skúmané v roku 1981.

Krivá púť – nálezy keltskej keramiky patriacej púchovskej kultúre. Nálezisko pravdepodobne súvisí so sídliskom Pod bralami.

Haputka – nálezy keltskej keramiky robenej na kruhu patriacej púchovskej kultúre. Výskum v roku 2000.

Pod Dráhy – archeologický výskum v roku 1980, 1995 odhalil sídliskové nálezy a sídliskové objekty púchovskej kultúry.

Lieskovec – Hrádok – archeologický výskum od roku 1997, odhalil na opevnenom výšinnom sídlisku osídlenie a sídliskový objekt púchovskej kultúry. Na svahu hrádku boli prospekciou dokázané stopy nížinného otvoreného sídliska.

Malá Stráž – Prieskum v roku 1988 potvrdil osídlenie na upätí v inundačnom území Hrona.

Pustý Hrad – Archeologický výskum prebieha od roku 1992. Opevnené výšinné sídlisko púchovskej kultúry.

DOBA RÍMSKA

Krivá Púť – Nálezisko s nálezmi súvisiacimi s osídlením polohy germánskymi Kvádmi.

Haputka – Sídliskový objekt súvisiaci s osídlením polohy germánskymi Kvádmi v 3. storočí. Výrobný železiarsky objekt. Archeologický výskum bol vykonaný v roku 2000.

Pod Dráhy – Archeologický výskum v roku 1981 a 1995 priniesol nálezy dokazujúce osídlenie germánskymi Kvádmi. Nálezisko asi súvisí s osídlením na polohe Haputka.

Zimný štadión – Pri výstavbe štadiónu sa našla keramika dokladajúca germánske osídlenie tejto polohy, ktoré súvisí s osídlením polôh Pod Dráhy a Haputka.

Tepličky – Prieskumom v roku 1988 boli objavené stopy po germánskom osídlení v mladšej dobe rímskej.

Malá Stráž – Prieskumom v roku 1988 boli zachytené stopy osídlenia Germánmi na upätí v inundácii Hrona.

DOBA SLOVANSKÁ

Haputka – V tejto lokalite boli pri archeologickom výskume v roku 2000 nájdené aj sídliskové nálezy súvisiace s najstarším osídlením mesta Slovanmi. Nálezy sú datované do 7. storočia.

Pod Veľkou Strážou – v tejto polohe bolo zistené osídlenie Slovanmi v období 8. a 9. storočia, teda v období pred a počas trvania Veľkej Moravy.

Internáty Technickej univerzity – V priestore, kde dnes stoja internáty TU, bolo objavené osídlenie Slovanmi v období 8. a 9. storočia. Ide o osadu, ktorá stojí na počiatku vývoja mesta Zvolen. S touto osadou súvisia aj sídliskové objekty nájdené na rohu Masarykovej a Štefánikovej ulice ako aj mladšie sídlisko v areáli dnešnej Technickej univerzity.

Môťová – Priekopa – Výšinné opevnené hradisko z doby veľkomoravskej a povelkomoravskej (9. -11. storočie), kedy plnilo úlohu strážneho centra. Čiastočne archeologicky preskúmané.

Areál Technickej univerzity – Sídlikové nálezy z obdobia po zániku Veľkej Moravy (10. – 11. storočie), súvisia s historickou polohou raného mesta Zvolen.

Knižnica Technickej univerzity – počas jej výstavby bol urobený záchranný archeologický výskum. Na lokalite sa nachádza sídlisko z 10. storočia.

STREDOVEK

Pustý Hrad – Starý Zvolen – Pôvodne komitátny hrad vybudovaný koncom 12. storočia, prešiel viacerými stavebnými ako aj funkčnými zmenami. Zanikol po roku 1451. Koncom 16. storočia boli ruiny využité ako postavenie protitureckej žoldnierskej jednotky. Z hradu pochádzajú nálezy stredovekej architektúry ako aj predmetov každodenného života. Lokalita je archeologicky skúmaná od roku 1992.

Malá Stráž – Záchranným výskumom na úpätí v roku 1988 bol objavený sídliskový objekt zo stredoveku. Asi ide o objekt so strážnou funkciou nad brodom Hrona datovaný do 12. storočia.

F.1.10 Historická zeleň

Historická zeleň v rámci dnešnej pamiatkovej zóny Zvolen, prakticky až do 19. storočia bola viazaná len na meštianske domy, panské sídla a cirkevné ustanovizne. Úroveň ich architektonickej hodnoty a vegetačnej kompozície bola rôzna. Záhrady sa nachádzali v časti parciel, siahajúcich od uličnej zástavby a pokračovali prakticky až ku hradbám a v južnej a juhovýchodnej časti od zámku. Na verejných priestranstvách – námestí dochádza ku koncepčnému zakladaniu, výsadbám líniových prvkov zelene (stromoradia) taktiež až v 19. storočí. V južnej časti námestia bolo vysadené 4 radové stromoradie, neskôr doplnené stromoradiami, kopírujúcimi tvar námestia, ktoré vznikajú ako funkčný prvok, vymedzujúci komunikačný (pohyb, korzo) priestor pre peších od ostatnej plochy námestia. Rozsah záhrad, ich spôsob úprav ako aj výsadby stromoradií je doložený z vyznačeného mestského pôdorysu a schematických nákrsov úprav záhrad a stromoradií na pôvodnej katastrálnej mape mesta Zvolen z roku 1860. V tomto období tvorila zeleň úlohy funkčného prvku.

Začiatkom 30. rokov 20. storočia podľa dobových fotografií je výsadba zelene vo forme stromoradií zaznamenaná nielen na námestí, ale i na Kozačekovej ulici.

V dôsledku zahusťovania územia dnešnej pamiatkovej zóny novou urbanistickou štruktúrou, t. j. postupnou dostavbou, prakticky všetky plochy záhrad pri meštianskych domoch zanikajú. Zachovala sa iba časť plochy záhrady za kostolom ev. a. v.

V súlade so všeobecnými vývojovými etapami tvorby „mestskej zelene“ dochádza v prvej polovici 20. storočia k zakladaniu väčších plôch verejnej zelene, ktoré vykazujú cielejšie dispozičné usporiadanie a kompozičné riešenie.

Podľa dobových fotografických podkladov k zakladaniu takýchto objektov v priestore námestia vo Zvolene dochádza v 30. rokoch 20. storočia, kedy severne od rím.- kat. kostola je zachytený novozaložený park (1933 ako sad T. G. Masaryka, v súčasnosti Štúrov park). Plocha parku obdĺžnikového pôdorysu bola systémom hviezdovito usporiadaných komunikácii rozčlenená na šesť rôzne veľkých viacmenej trojuholníkových trávnatých plôch v strede so šošovkovitým trávnikom, ktoré boli lemované stromoradiami a bohatou kvetinovou výsadbou. V strede každej trávnikovej plochy bol realizovaný záhon s kruhovým kvetinovým motívom.

V druhej polovici 30. rokov 20. storočia, po výrube stromoradia lemujúceho kanál v južnej časti námestia a asanácii hotela pod zámkom i s hospodárskou budovou, bola sadovnícky upravená časť námestia pred domoradím vymedzeným Študentskou ulicou a ev. kostolom, nazývaná „Ružový sad“, kde vzniká oválny útvar rozčlenený na tri trávniky lemované bohatými kvetinovými výsadbami z ruží, medzi ktorými sa nachádzali dve kruhové fontány s jednoduchým vodomietom.

V súvislosti s pochovávaním padlých na námestí počas II. svetovej vojny a výstavbou pomníka padlých v roku 1945 dochádza k zásadnej koncepcnej úprave námestia v jeho strednej časti. V dôsledku prognóz postupne zhoršujúceho sa životného prostredia v druhej polovici 20. storočia dochádza k preferovaniu predovšetkým hygienickej funkcie vegetácie. V zmysle tejto filozofie dochádza v tejto časti námestia k nekoncepčným úpravám a dosadbám. V 70. rokoch 20. storočia pri výstavbe pamätníka SNP („Valašky“) dochádza k zásadnej zmene sadovníckych úprav i v časti oválneho útvaru situovaného pred domoradím vymedzeným Študentskou ulicou a ev. kostolom, zrušená je kvetinová výzdoba, fontány, oválne, poloblúkové pôdorysné tvary sú nahradené pravouhlými. V roku 1988 v súvislosti s ukončením prevádzky parkoviska na spevnenom priestore medzi kostolom sv. Alžbety a tribúnou boli asfaltové plochy zo západnej, východnej i južnej strany nahradené plochami zelene pôvodne zo sídliskovej výsadby, opätovne v nevhodnom zastúpení drevín. Komunikáciami pozdĺž východnej i západnej strany námestia a nekoncepčne vysádzanou zeleňou v strednej a južnej časti bol výrazne eliminovaný charakter námestia. Zeleň v strednej časti zastúpená najmä vysokými a druho- nevhodnými drevinami do historického prostredia zároveň znemožňovala priehľady na domoradia na východnej a západnej strane námestia a úplne eliminovala charakteristickú siluetu kostola sv. Alžbety. Priestor južne od kostola sv. Alžbety po predchádzajúcej realizácii zásadných a nekoncepčných úprav nemá charakter parku. Okrem toho prevažná väčšina existujúcich drevín je neperspektívna, s porušenou statikou, vitalitou, nízkou sadovníckou hodnotou a zlým zdravotným stavom (viď odborný posudok „Expertíza zdravotného stavu vybraných stromov na Námestí SNP vo Zvolene, vypracovaného v roku 2004 Technickou univerzitou vo Zvolene). Medzi najhodnotnejšie dreviny patrí lipové stromoradie, lemujúce miestnu komunikáciu v úseku vymedzenom Štúrovou ulicou a evanjelickým kostolom. Severná časť námestia, nazývaná Štúrov park, si v podstatnej miere zachováva až do súčasnosti pamiatkové hodnoty. Park je evidovaný v Ústrednom zozname pamiatkového fondu pod č. 1132/2.

Podľa pôvodnej katastrálnej mapy mesta Zvolen z roku 1860 sa južne a juhovýchodne od zámku nachádzali dve záhrady sadovnícky upravené s kosoštvorcovým a obdĺžnikovým pôdorysom a ústredným ornamentálnym motívom výsadiieb. Bezprostredné okolie zámku bolo však pravdepodobne bez porastov. V dôsledku vývoja dopravy a s tým súvisiacim budovaním a rozširovaním komunikácií a novovytvárajúcou sa urbanistickou štruktúrou centrálnej časti mesta došlo k postupnému úplnému zániku týchto záhrad. V okolí zámku v 2./2 20. storočia dochádza k výsadbám skupín stromov, bez jasného kompozičného cieľa. Porasty sa postupne prehustujú, ich hmota narúša diaľkové pohľady na zámok, ktoré sú postupne eliminované. Táto plocha zelene je evidovaná v Ústrednom zozname pamiatkového fondu pod č. 1129/14, hoci nedosahuje žiadne pamiatkové hodnoty.

Na území Pamiatkovej zóny mesta Zvolen sa nachádza ešte niekoľko menších plôch, resp. líniových prvkov zelene a to na Námestí Slobody v uliciach kolmo vyúsťujúcich z Námestia SNP a rovnobežných s ním, t. j. Sládkovičova, Trhová, Kozačekova, M. R. Štefánika a Študentská. Výsadby a dosadby stromoradií realizované v druhej polovici 20. storočia a začiatkom 21. storočia nemajú pamiatkovú hodnotu, ale dotvárajú interiér uličných priestorov a tvoria ich integrálnu súčasť.

Nezanedbateľné miesto v obraze mesta Zvolen má zeleň krajinného prostredia, ktorá je

vnímateľná ako z polohy spolupôsobenia s urbanistickou štruktúrou historického jadra v diaľkových pohľadoch, ale i z interiéru mesta. Východným smerom sa dvíhajú vyvýšeniny Zvolenskej pahorkatiny, na juhu sú to svahy Javoria, na západe Kremnické vrchy a severným smerom sa otvárajú pohľady cez mierne zvlnenú Sliacsku kotlinu až na niektoré vrchy Veľkej Fatry a Starohorských vrchov na horizonte.

F.2. Pamiatky histórie

Medzi významné osobnosti, ktoré sa narodili alebo pôsobili vo Zvolene patrili:

Ján Balaša (okolo roku 1510 – 1576), príslušník šľachtického rodu pochádzajúceho z Balassgyarmatu a Modrého Kameňa. Bol významným protitureckým bojovníkom, približne v rokoch 1555 - 1562 kapitánom stredoslovenských banských miest a zvolenským županom.

Valentín Balaša (1554 – 1594), renesančný básnik a vojak, syn kapitána a zvolenského župana Jána Balašu sa narodil na zvolenskom zámku.

Juraj Bánik (1858 – 1901), regionálny historik a notár sa narodil vo Zvolene a pokračoval v diele svojho otca, ktorý sa ako člen a zapisovateľ zvolenskej mestskej rady zaslúžil o zvolenie Ľudovíta Štúra za poslanca mesta Zvolena na uhorský snem v roku 1847.

Samuel Štefan Medvecký (1845 – 1896), od roku 1872 pôsobil ako advokát vo Zvolene, brat spisovateľky Terézie Vansovej, prívrženec Slovenskej národnej strany a národno-kultúrny pracovník vo zvolenskom prostredí. Bol jedným zo zakladateľov zvolenskej sporiteľne v roku 1873.

Ľudovít Štúr (1815 – 1856), kodifikátor spisovnej slovenčiny, politik, novinár, vedec sa do histórie mesta Zvolena zapísal prostredníctvom šľachtickej rodiny Ostrolúckych, ktorá vlastnila neďaleko Zvolena na Ostrej Lúke kaštieľ. Ľudovít Štúr sa priatelil s dcérou Mikuláša Ostrolúckeho, Adelou. Otec Adely ako bývalý sudca kráľovskej tabule a podžupan Zvolenskej župy mal kontakty na zvolenskú mestskú radu a dopomohol k voľbe Ľudovíta Štúra za poslanca za mesto Zvolen na uhorský snem.

Jozef Kozáček (1807 – 1877), zvolenský rodák, cirkevný hodnostár a významný kultúrny pracovník. V roku 1847 – 49 bol rímskokatolíckym farárom vo Zvolene a zároveň bol i členom mestskej rady. Ako príslušník druhej generácie bernolákovcov bol aj sympatizantom štúrovského hnutia, čo dokázal aj podporou Ľudovíta Štúra pri jeho kandidatúre za poslanca na uhorský snem za mesto Zvolen. Patril k zakladateľom Matice slovenskej a v roku 1870 sa stal jej druhým predsedom.

Ľudovít Medvecký (1878 – 1954), narodil sa vo Zvolene, kde od roku 1903 pôsobil ako advokát. Vyrastal v národne uvedomelom prostredí a už ako študent pracoval v Slovenskom spolku v Budapešti. Patril k mladej slovenskej inteligencii, ktorá kritizovala martinské vedenie a začala vydávať časopis Hlas. Patril k zakladateľom slovenského agrárneho hnutia a spolupracoval najmä s M. Hodžom.

Daniel Ertl (1886 – 1962), učiteľ v Lieskovci a vo Zvolene, funkcionár robotníckeho hnutia a člen Čsl. sociálno-demokratickej robotníckej strany. V rokoch 1927 – 37 bol starostom Zvolena a v období slovenského štátu bol vedúcim predstaviteľom ilegálneho protifašistického sociálno-demokratického hnutia na strednom Slovensku.

Miloš Štefanovič (1854 – 1904), verejný činiteľ a advokát v Martine a Bratislave. Často v politických procesoch zastupoval predstaviteľov slovenského národného života.

V deväťdesiatych rokoch 19. storočia bol čelný predstaviteľ Slovenskej národnej strany. Pobyť týchto významných osobností v meste pripomínajú viaceré pamätné tabule.

F.3. Vodné plochy

Dostatok vodných zdrojov je pre každý zárodok urbanizácie jedným zo základných atribútov trvalého osídlenia. Pre historické jadro mesta Zvolen sú to rieky Hron a Slatina, ktoré ešte v 17. storočí tiekli v meandroch tak, že sa zlievali pod južnou stranou návršia zámku (viď mapa riečnej siete). V súčasnosti sa rieka Hron po regulácii v roku 1974 spája so Slatinou pod Pustým hradom. Na územie PZ toky riek Hron a Slatina nezasahujú, s riekou Hron je v dotyku severná časť územia ochranného pásma PZ.

V súčasnosti je na území PZ a to na Námestí SNP jedna fontána, v rámci pripravovanej II. etapy rekonštrukcie námestia SNP sú plánované dve veľké vodné plochy.

F.4. Súpis pôvodných názvov ulíc a námestí

dnešný názov	katastrálna mapa z roku 1860	1860-1891	1900-1918	1919-1938	1941-1945	1945-1949	do 1989?
Námestie SNP	bez označenia			Hlavné námestie	Námestie Andreja Hlinku	Námestie Národného povstania	
Kozačekova V. P. Tótha	Prostredna ulica	Prostredná	Prostredná	Komenského Vajanského		Kozačekova V. P. Tótha	Nálepková
zaniknutá						Pod baštou	
Divadelná	Farská ulica	Farská		Ebeckého			Blažovského
Trhová						Zochova	K. Marxa
Sládkovičova Hviezdoslavova	Mottyowska ulica	Mottyovská	Kossuth Lajos utza Bocskay utza	Hviezdoslavov a Sládkovičova	Ulica Adolfa Hitlera	Sládkovičova Hviezdoslavova	
Študentská						Škultétyho	Gottwaldova
Štúrova	Fortna	Fortňa	Fortňa	Štúrova			
29. augusta						29. augusta	29. augusta
Kubániho	Smrtna ulica	Smrtná				Kubániho	
	Hronska ulica	Hronská-Kúpeľná?		Hronská			
Dukelských hrdinov		Kúpeľná		Lazovná	Hviezdoslavova?	Kúpeľná	
Hrnčiarska	Hrnčiarska ulica	Hrnčiarska	Hrnčiarska	Kollárova		Hrnčiarska	
Tehelná	Tehelná ulica	Tehelná	Tehelná	Tehelná			
Sokolská mimo PZ aj OP			Szechényiho	Sokolská		Masarykova trieda	
Jiskrova			Matyás király	Wilsonova		Jiskrova	

Staršie historické názvy mestských častí, ulíc a námestí zachytáva historická katastrálna mapa Zvolena z roku 1860, zobrazujúca dnešné historické jadro pamiatkovej zóny Zvolen, po obvode vymedzené murovanými hradbami s bránami, predmestiami na severnej a východnej strane, na západnej strane s nezastavaným extravilánom.

Námestie Slovenského národného povstania - Námestie Národného povstania (orientačný plán Zvolena z roku 1949), Námestie SNP (mapa mesta 50. roky)

Pod baštou (orientačný plán Zvolena z roku 1949), zanikla výstavbou administratívnych budovy Okresného úradu

Divadelná – Ebeckého (orientačný plán Zvolena z roku 1949), Blaževského (mapa mesta 50. roky)

Trhová – Zochova (orientačný plán Zvolena z roku 1949), K. Marxa (mapa mesta 50. roky)

Sládkovičova – Sládkovičova (orientačný plán Zvolena z roku 1949), Sládkovičova (mapa mesta 50. roky)

Študentská - Škultétyho (orientačný plán Zvolena z roku 1949), Gottwaldova (mapa mesta 50. roky)

Štúrova - Štúrova (orientačný plán Zvolena z roku 1949), Štúrova (mapa mesta 50. roky), Leninova

29. augusta – 29. augusta (orientačný plán Zvolena z roku 1949), 29. augusta (mapa mesta 50. roky)

Kubániho – Kubániho (orientačný plán Zvolena z roku 1949), Kubániho (mapa mesta 50. roky)

G. Vyhodnotenie pamiatkových hodnôt územia a odôvodnenie jeho ochrany

Hodnota pamiatkovej zóny spočíva predovšetkým v zachovanom, historicky vyvinutom vretenovitom tvare námestia orientovaného v severojužnom smere, v strede s katolíckym kostolom, na južnej strane so zámkom na miernom návrší, na severnej strane so zeleňou Štúrovho parku, z východnej a západnej strany s charakteristickou mestotvornou zástavbou domoradií obojstranne lemujúcich námestie s cennými historickými dvojpodlažnými meštianskymi domami, ktoré dopĺňa kvalitná zástavba z 20. storočia, v domoradií na západnej strane námestia s evanjelickým kostolom. Výškové dominanty veží evanjelického a katolíckeho kostola, hmotovopriestorová dominantka zámku a vysoká zeleň Štúrovho parku vytvárajú charakteristickú siluetu mesta Zvolen. Hodnoty PZ a jej prvkov sú podrobnejšie vyhodnotené v kapitole G.1.8.

G.1.1. Zachovanie urbanisticko-historických hodnôt štruktúry územia

Pôdorys historického jadra v podobe stredovekého pretiahleho vretenovitého námestia z 2./2. 13. storočia, orientovaného v severojužnom smere, uprostred s kostolom a na južnej strane so zámkom na miernom návrší sa zachoval dodnes. Premeny štruktúry tohto územia v priebehu stáročí vychádzali z historických udalostí, najmä vojnového obdobia, ekonomických možností, nárokov i dobového vkusu v zmysle meniacich sa slohových prejavov. Najvýraznejšie zmeny, ktoré sa bezprostredne premietli do formovania urbanistickej štruktúry bola výstavba mestského opevnenia v priebehu 16. a 17. storočia a uzavretie urbanistickej štruktúry do mestských hradieb až do polovice 18. storočia, kedy dochádza k rozširovaniu i za hradby. V polovici 19. storočia s nástupom

rozvoja priemyslu dochádza k intenzívnym zmenám v urbanistickej štruktúre mesta, s výrazným rozširovaním jeho pôdorysu za líniu historických hradieb. Pôvodne kompaktný a uzavretý pôdorys sa rozvetvuje a preniká do okolitej voľnej krajiny, vzniká sieť nových ulíc. V priebehu 20. storočia dochádza najmä v južnej a severnej časti námestia k nevhodnému zlučovaniu parciel a výstavbe nových viacpodlažných objektov, pri ktorých bola porušená parcelácia, výškové zónovanie a hmotová skladba. Nepriaznivo pôsobí na urbanistickú štruktúru aj viacpodlažná výstavba bytových domov a administratívnej budovy na okraji historického jadra.

Aj napriek týmto negatívnym zásahom dáva zachovaná časť historickej urbanistickej štruktúry historického jadra, historická architektúra zámku, sakrálnych stavieb, meštianskych domov, zvyškov mestského opevnenia, doplnená zeleňou parku Ľ. Štúra a novšou kvalitnou zástavbou 20. storočia, dotvárajúcou identitu prostredia, aj v súčasnosti historickej časti mesta výraz jedinečnosti a historickej autentičnosti v zmysle definície podľa zákona pre historické pamiatkové územie.

G.1.2. Architektonické hodnoty prvkov

Historická architektúra zámku, sakrálnych stavieb, meštianskych domov, zvyškov mestského opevnenia, zeleň parku Ľ. Štúra a novšia kvalitná zástavba 20. storočia predstavuje najvýznamnejšie architektonické hodnoty. Hodnotné objekty a prvky z hľadiska architektonického, umeleckého a historického boli zapísané do Ústredného zoznamu pamiatkového fondu, čím je zabezpečená ich individuálna ochrana.

G.1.3. Urbanisticko-krajinárske hodnoty štruktúr

Mesto Zvolen sa rozprestiera v juhozápadnej časti Zvolenskej kotliny, ktorá vyplňa stredné Pohronie medzi mestami Banská Bystrica a Zvolen a siaha údolím riečky Slatina do Slatinskej a Detvianskej kotliny. Jej súčasťou je Sliachka kotlina, Bystrické podolie, Povraznícka brázda a okrajové pohoria – Bystrická a Ponická vrchovina, Zvolenská pahorkatina a Rohy. Sopečné pohoria Štiavnické a Kremnické vrchy lemujú Zvolenskú kotlinu od západu, Štiavnické vrchy a Javorie od juhu a Poľana od východu. Najnižšie položené miesto v intraviláne Zvolena je pod čističkou odpadových vôd pod Pustým hradom vo výške 278,4 m nad morom, najvyššie položená časť je na Bakovej jame 421 m n. m., námestie SNP je v nadm. výške 294,7 m n. m. Plošinaté historické námestie tvorí aj s časťou mesta „Za múrami“, teda za stredovekými hradbami staršiu pleistocénnu zvolenskú riečnu terasu, ktorú vytvoril Hron pred sútokom s riekou Slatina. Svojim malebným členitým reliéfom urbanizovaného i prírodného prostredia tvorí jedinečný, malebný celok prírodného i kultúrneho dedičstva.

G.1.4. Umelecko-historické hodnoty prvkov

Výrazom hospodárskej prosperity v jednotlivých obdobiach bola architektúra mesta. Jej kvality odrážali zároveň sociálnu štruktúru obyvateľstva, ktorá na území námestia bola rozvrstvenejšia ako napríklad v prípade blízkej Banskej Bystrice, kde vlastníctvo domu na námestí bolo prejavom príslušnosti k najvyššej spoločenskej triede. Popri domoch roľnícko-remeselníckeho charakteru sa tak na námestí vo Zvolene vyskytujú architektonicky hodnotnejšie domy, ale aj honosné patricijské domy s náročnejším architektonickým a výtvarným vybavením. Zastúpenie meštianskymi domami vyššej

kategórie na námestí bolo zredukované nielen v dôsledku bohatšieho sociálneho rozvrstvenia vlastníkov, ale aj jeho redukciami, ktorá nastala už v 19. storočí a pokračovala hlavne v povojnových rokoch. Napriek týmto skutočnostiam sa v objektoch okolo námestia zachovali prvky výtvarnej hodnoty, resp. ich časť bola zistená realizovanými pamiatkovými výskumami.

Neoddeliteľnou súčasťou domov bohatej sociálnej vrstvy boli výtvarné riešenia fasád. Na niektorých domoch boli potvrdené nálezmi pamiatkových výskumov - v stredoveku od najstarších typov s reznou drsnou omietkou s vtlačenou vyfarbenou sieťou kvádrovania, cez omietky s náročnejšou povrchovou úpravou - hladené, taktiež so sieťou lineárneho kvádrovania červenej farebnosti. Medzi najucelenejšie zachované patrilo vybavenie dnes už neexistujúceho Thurzovho domu oknami s rôzne tvarovanými diamantovanými a torčovanými pätkami vysokej úrovne. Renesančná fáza v 17. storočí je dokumentovaná nálezmi striedavého čierneho kvádrovania, prípadne aj s esovými pásmi. Charakteristickými prvkami boli arkierne, niekedy len v podobe jednoduchšej hmoty na konzolách, v prípade valcovitého arkiera na dome č. 36 aj s náročnejším sochárskym spracovaním.

Pôvodná výbava interiérov bola v priebehu storočí taktiež zredukovaná prestavbami meštianskych domov. Zatiaľ čo napríklad v Banskej Bystrici sa hospodárska prosperita Bystrice prejavila i v náročnosti architektonického a s ním spojeného výtvarného riešenia jednotlivých architektúr, vo Zvolene len niekoľko domov na námestí malo bohatšiu výbavu aj s freskami - napr. Thurzov dom, fara, dom č. 36 v priestore pri arkieri. Baroková etapa a následne hlavne 19. storočie prinieslo zásadnú zmenu v riešení fasád v podobe ich architektonického členenia reliéfnou výzdobou. Secesia na fasádach meštianskych domov s typickými prvkami na území Zvolena nenadobudla širšie uplatnenie.

G.1.5. Kultúrne a pamiatkové hodnoty archeologických nálezov a nálezísk

Archeologické výskumy a sledovanie zásahov do terénu najmä v areáli zámku, na ploche bývalej terasy Hrona dnešnej Ulice T. G. Masaryka a M. R. Štefánika, ako aj na ploche námestia SNP najmä v blízkom okolí r. k. kostola sv. Alžbety ako aj ostatných nálezísk uvedených v kapitole G.1.9. sú zdrojom archeologických nálezov, ktoré zaraďujú celú plochu pamiatkovej zóny do kategórie archeologických nálezísk. To je dôvod, prečo je potrebné sledovať všetky zemné práce a realizovať archeologický výskum v predstihu každej stavebnej činnosti, pri ktorej sa predpokladá zásah do terénu. Archeologické výskumy v priestore pamiatkovej zóny by objasnili historický vývoj sídla a vzťahy jednotlivých čiastočne preskúmaných archeologických nálezísk.

H. Prílohy urbanisticko–historického výskumu

H.1. Fotografická dokumentácia

Fotografická dokumentácia obsahuje reprodukcie historických vedút a máp, ako aj historických fotografií územia, zoradených podľa obdobia vzniku, fotodokumentáciu súčasného stavu dokumentujúcu panoramatické pohľady, charakteristické pohľady do priestorov námestí a ulíc, zábery významných objektov, pohľady na uličné fasády zástavby, dvorové a vnútroblokové priestory, mestské opevnenie, priekopy, pohľady na celky zelene a cintoríny, charakteristické detaily objektov, drobnú architektúru, výtvarno-umelecké dotvorenie priestorov, zábery okrajových častí pamiatkovej zóny s novou zástavbou. Fotodokumentácia je doplnená o letecké snímky územia.

Jednotlivé zábery sú číslované, popísané - rok vyhotovenia, meno autora, číslo negatívu, prípadne číslo zbierkového fondu, miesta jeho archivovania, resp. zdroja z ktorého boli prevzaté.

H.2. Grafická dokumentácia

Výkres etáp a rozbor urbanistického a stavebného vývoja sídla v jednotlivých význačných obdobiach so znázornením hlavných komunikačných ťahov, vodných tokov a blokov zástavby so zaznačením archeologických nálezísk je spracovaný v mierke 1:10000, ktorá zahŕňa i širšie okolie pamiatkovej zóny hlavne s archeologickými lokalitami.

Ďalšie grafické prevzaté prílohy a historické mapové podklady dokumentujúce urbanistický vývoj sídla sú súčasťou fotodokumentácie.

Výkres rozboru pamiatkových hodnôt objektov a priestorov územia bol vzhľadom na dostatočnú prehľadnosť a čitateľnosť digitálneho počítačového spracovania, ako i na veľkosť územia spracovaný v mierke 1:2000. Výkres obsahuje farebné znázornenie jednotlivých kategórií objektov podľa bodov G.1.8.1. až G.1.8.6.-národné kultúrne pamiatky, objekty vytipované na zápis do ÚZPF, objekty vytipované na zrušenie pamiatkovej ochrany, objekty dotvárajúce historické prostredie, objekty, ktoré nie sú v pamiatkovom území rušivé, objekty, ktoré sú v pamiatkovom území rušivé, ďalej vyhodnotenia priestorov - námestí a ulíc, vyznačenie diaľkových pohľadov, významné pohľady v interiéri sídla, plochy po asanácii objektov, plochy zelene, polohu cintorínov, vyznačenú hranicu pamiatkového územia, a výškové dominanty sídla.

Výkres slohovej analýzy objektov spracovaný v mierke 1:1000, obsahuje farebné vyznačenie základného slohového zaradenia jednotlivých objektov, podľa priloženej legendy s unifikovanou farebnosťou pre jednotlivé obdobia. Bol spracovaný na základe terénneho prieskumu, u národných kultúrnych pamiatok boli základným východiskovým prameňom spracované výskumné dokumentácie z architektonicko-historických a umelecko-historických výskumov, konfrontované s údajmi z ÚZPF.

Výkres stavebno-technického stavu objektov spracovaný v mierke 1:2000, obsahuje farebné vyhodnotenie technického stavu objektov podľa legendy v kategóriách dobrý, vyhovujúci, narušený, dezolátny - v havarijnom stave, v obnove, po obnove, demolovaný, ako i vyhodnotenie stavebno-technického stavu a stavu regenerácie jednotlivých historických priestorov.

Každý výkres obsahuje rozpisku s uvedením názvu pamiatkového územia, spracovateľa, dátum spracovania, názov výkresu (so skratkou V- výskum), mierku a jeho číslo. Na výkrese je prehľadná a jednoznačná legenda použitých značení.

H.2.1. Zoznam výkresov

Výskumná dokumentácia pamiatkového územia - Pamiatkovej zóny Zvolen v zmysle Usmernenia Pamiatkového úradu SR Bratislava obsahuje následnú grafickú dokumentáciu:

- V.1. Výkres etáp a rozbor urbanistického a stavebného vývoja sídla
M 1: 10000
- V.2. Výkres rozboru pamiatkových hodnôt a priestorov územia
M 1: 2000
- V.3. Výkres slohovej analýzy
M 1: 1000
- V.4. Výkres stavebno-technického stavu objektov
M 1 : 2000